

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

“från helvetet till himmelriket”

Behandlingspersonal och boende om Bostad som Grund och stöd

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Grundnivå
Datum: 2012-04-20
Författare: Matilda Forslund och Emma Holmström
Handledare: Linda Lane

Abstract

Titel: “från helvetet till himmelriket” - Behandlingspersonal och boende om Bostad som Grund och stöd

Författare: Matilda Forslund och Emma Holmström

Nyckelord: Hemlös, behandlingspersonal, kontaktmannaskap, stöd, Housing First

Denna studie handlar om behandlingspersonal och brukares syn på stöd som erbjuds i ett boendeprogram för personer som tidigare varit hemlösa. Boendeprogrammet är inspirerat av modellen Housing First, vars filosofi är att bostad är en rättighet. Således har före detta bostadslösa personer med missbruksproblematik erbjudits lägenhet utan krav på nykter- och drogfrihet eller deltagande i behandling. Tanken är att det stöd som erbjuds inom programmet ska vara frivillig. Med detta som utgångspunkt genomförde vi kvalitativa intervjuer med fem behandlingspersonal och två personer som bor i programmet. Detta för att få svar på hur stödinsatserna organiseras, vad frivillighet innebär i denna kontext samt hur brukare uppfattar sin boendesituation och stödet det medför.

Stödinsatserna personalen betonade syftade i första hand till att stötta brukare att kunna behålla sin lägenhet utifrån hyreslagen. Stöd som ofta efterfrågades rörde enklare vardagsgöromål men en av våra boenderespondenter efterfrågade även ett mer personligt stöd. Frivillighet innebar ett visst utrymme för motstånd mot det stöd de boende förväntades acceptera. De boende hade dock inte möjlighet att helt avsäga sig kontakten med personalen. Kravet på kontakt hade sin grund i hyreskontraktet och socialtjänstens organisering; kontaktpersonerna agerade hyresvärdar samtidigt som de erhöll bistånd för sin verksamhet från socialtjänsten. Vårt resultat visade också att kravet på stöd handlade om förväntningarna som fanns på de boende som klienter i behov av stöd och träning i att bo. Våra boenderespondenter var väldigt nöjda med Bostad som Grund och sin bostadssituation. De ställde sig positiva till det stöd de erbjudits och ansåg sig vara i behov av det. Vårt resultat visade att behandlingspersonalens målsättningar och organisering präglades av samhällets värderingar och att de måste rätta sig efter dessa för organisationens existensberättigande.

1. INLEDNING.....	1
1.1 PROBLEMMOMRÅDE	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.3 DISPOSITION	2
2. TIDIGARE FORSKNING	3
2.1 HOUSING FIRST SOM URSPRUNGLIG MODELL.....	3
2.2 HOUSING FIRST I GÖTEBORG BLEV BOSTAD SOM GRUND.....	4
2.3 HEMLÖSHETSFRORSKNING OCH HOUSING FIRST I TYSKLAND	4
2.4 KONTAKTMANNASKAPET SOM EN PÅTVINGAD RELATION.....	5
2.5 HEMLÖS SOM STIGMATISERAD IDENTITET	6
2.6 SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING.....	6
3. TEORETISKA PERSPEKTIV	7
3.1 MAKT OCH KLIENTSKAPANDE.....	7
3.2 MÄNNISKOBEHANDLANDE ORGANISATIONER.....	8
3.3 SAMMANFATTNING AV TEORETISKA PERSPEKTIV	9
4. METOD	10
4.1 KVALITATIV METOD	10
4.2 INFORMATIONSSÖKNING.....	10
4.3 FÖRFÖRSTÅELSE	11
4.4 ATT VARA TVÅ FORSKARE	11
4.5 URVALSPROCESSEN	11
4.6 INTERVJUER.....	12
4.7 BEARBETNING AV MATERIALET	12
4.8 STUDIENS STYRKOR OCH SVAGHETER.....	13
4.9 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	14
5. RESULTAT OCH ANALYS.....	16
5.1 FRAMVÄXTEN: FRÅN TRADITIONELLT SOCIALT BOENDE TILL BOSTAD SOM GRUND	16
5.2 BEHANDLINGSPERSONAL OCH HYRESVÄRD	17
5.3 STÖD UTIFRÅN HYRESLAGEN	18
5.4 KONTAKTMANNASKAPET	19
5.5 MÅLSÄTTNINGAR	20
5.6 MINSKAT MISSBRUK - UTTALAD MÅLSÄTTNING ELLER DOXA?	22
5.7 GENOMFÖRANDEPLANEN - BEHANDLINGSPERSONALENS, SOCIALTJÄNSTENS OCH DEN BOENDES MÅLSÄTTNINGAR	23
5.8 NORMALISERING – ATT TRÄNAS I ATT BO	24
5.9 KRAV PÅ KONTAKT.....	25
5.10 MER ÄN STÖD	27
6. DISKUSSION	29
7. LITTERATUR	32
BILAGA 1.....	35
INTERVJUGUIDE, BEHANDLINGSPERSONAL	35
BILAGA 2.....	37
INTERVJUGUIDE, BOENDE.....	37
BILAGA 3.....	39

1. Inledning

Socialtjänsten [har] blivit en allt större hyresvärd för personer som inte blir godkända på den ordinarie bostadsmarknaden. [---] En effekt av att socialtjänsten blivit en allt viktigare hyresvärd för bredare grupper är att ensamstående personer med uttalad social problematik riskerar att få stå tillbaka och fastna i mer akuta boendelösningar. Det är en utmaning för kommunerna att frigöra resurser och bostäder åt de mest utsatta grupperna av hemlösa personer. (Socialstyrelsen 2011:10).

1.1 Problemområde

I Sverige så har den dominerande modellen i hemlöshetsarbetet varit den så kallade boendetrappan (Sahlin 2005). Tanken med modellen är att den bostadslöse skall "lära sig att bo" genom att förflytta sig uppåt i ett system av kategoriboenden där slutstadiet är ett förstahandskontrakt. Efter bland annat kritik från forskare och tidningen Faktum så övergavs boendetrappan av Göteborgs stad år 2007. Hemlöshetsarbetet inom den sekundära bostadsmarknaden är dock på många sätt sig likt. Syftet är att träna klienter i eget boende genom att upprätta specialkontrakt där den boende har en mängd regler att följa. Trots alla regler så är det få klienter som når "det översta trappsteget" som är ett eget hyreskontrakt samtidigt som modellen kritiserats för att öka den totala hemlösheten (Sahlin 2005). Hansen Lövstrand (2012) menar att modellen speglar ett synsätt där den hemlöse ses som inkapabel att sköta ett självständigt boende.

I januari 2011 introduceras Bostad som Grund i Göteborg. Bostad som Grund utgår från den internationella forskningen runt boendemodellen Housing First (Göteborgs stad 2012). Housing First innebär att den hemlöse först får ett hyreskontrakt på en vanlig bostad för att därefter erbjudas individuellt stöd. Till skillnad från tidigare boendeanternativ erbjuds stödet inom Housing First i den utsträckning de boende själva vill och är inte ett villkor för boende (Pearson, Montgomery & Locke 2009; Swärd 2009; Tsemberis & Eisenberg 2000; Tsemberis, Gulcur & Nakae 2004).

Swärd (2009) menar att införandet av Housing First speglar att både forskningen och myndigheter gått från en individuell till en mer strukturell förklaring till hemlöshet. Han refererar till att Socialstyrelsen ändrat sina riktlinjer med utökat fokus på strukturella insatser i kombination med individuella (Socialstyrelsen 2010). Hansen Lövstrand (2012) menar i motsats till detta att den nya Housing First-modellen speglar samma synsätt som tidigare modeller i arbetet med hemlösa: synen på hemlöshet som ett individuellt snarare än strukturellt problem. Den handlar fortfarande om att den boende ska tränas i att bo. Enda skillnaden är att Housing First och Bostad som Grund riktar sig till en grupp hemlösa som ses som kroniska och som inte bara har exkluderats från den reguljära utan också från den sekundära bostadsmarknaden.

Flera forskare konstaterar att Housing First-inspirerade program är effektiva när det kommer till att lösa hemlösheten för individen. Pearson, Montgomery och Locke (2009) poängterar dock i sin studie dilemmat; att erhålla en bostad löser hemlöshet, men det löser inte andra problem som kan inverka på förmågan att behålla bostaden. För att

kunna ha kvar bostaden krävs ett flexibelt och tillgängligt stöd som fokuserar på att hjälpa personer att behålla sin bostad. Även Socialstyrelsen (2010) skriver att för att klienten ska kunna behålla sin bostad krävs ett aktivt och specificerat men frivilligt stöd. Relaterat till Hansen Lofstrands kritik av föregående modell, boendetrappan, ställer vi oss frågan om individen även i den nya modellen till viss del ses som inkapabel att sköta ett boende, i alla fall inte utan visst stöd.

1.2 Syfte och frågeställningar

Med utgångspunkt i uppfattningen om hemlösas behov av stöd vill vi närmare undersöka hur behandlingspersonal arbetar med stöd i Housing First-modellen. Dessutom vill vi med tanke på Housing Firsts princip om frivilligt stöd undersöka vad frivillighet innebär i denna kontext. Vi syftar även till att undersöka de boendes uppfattningar av sin boendesituation inom Housing First-modellen samt det stöd som erbjuds.

- Hur organiseras stödinsatserna inom Housing First och vad innebär frivilligt stöd (utformat enligt den boendes önskemål) i denna kontext?
- Hur uppfattar boende inom Housing First sin boendesituation samt det erbjudna stödet?

1.3 Disposition

För att besvara dessa frågeställningar inleds uppsatsen med tidigare forskning (kapitel två) där vi presenterar Housing First som ursprunglig modell samt Housing First-projekt i Hannover och Göteborg. Kapitlet innehåller även forskning om hur hemlösa förhåller sig till sina stigmatiserade identiteter samt om kontaktmannskapet inom LVM-vården. I kapitel tre presenteras våra teoretiska utgångspunkter där vi valt ett maktperspektiv samt ett organisatoriskt perspektiv. I kapitel fyra presenteras forskningsmetoden där vi motiverar vårt val av kvalitativ metod samt för en diskussion om undersökningens etiska och vetenskapliga kvaliteter. Därefter följer en genomgång av undersökningens resultat samt analys i kapitel fem. Undersökningen avslutas med en sammanfattande slutdiskussion i kapitel sex.

2. Tidigare Forskning

Vid genomgång av forskningsläget inför denna uppsats fann vi en mängd forskning om hemlöshetsarbete och Housing First. Vi fann dock en lucka i forskningen rörande vad frivilligt utformat stöd inom Housing First innebär. Detta gör just vår studie intressant och relevant att genomföra. Då man inom den Housing First-modell som föreliggande studie undersöker jobbar man utifrån kontaktmannaskap eftersöktes forskning rörande kontaktmannaskap och frivillighet. Även detta område uppfattades som otillräckligt beforskat. Den forskning som vi ansåg var mest relevant för vår uppsats var en studie angående kontaktmannaskapet inom LVM-vården. För att få en allmän förståelse för Housing First samt hur det stödjande arbetet är utformat så inleds detta kapitel med en presentation av den ursprungliga Housing First-modellen. För att få ett bredare perspektiv har även forskning angående ett Housing First-program i Tyskland inkluderats. Vi fann också att det forskats på Housing First-program även i en svensk kontext. I kapitlet så finns det dessutom en studie om hur härbärgesboende förhåller sig till sin stigmatiserade identitet vilket vi anser är en viktig utgångspunkt för att förstå hur boende inom Housing First uppfattar sin situation.

2.1 Housing First som ursprunglig modell

Housing First-modellen utvecklades i och med Pathways to Housing som grundades av Sam Tsemberis i New York 1992. I Pathways to Housing får hemlösa personer tillgång till insprängda, permanenta lägenheter utan krav på nykterhet eller deltagande i behandling. Målgruppen är hemlösa individer med svåra psykiska funktionshinder samt missbruksproblematik. Pathways to Housing vänder sig till främst till individer som är oförmögna eller ej är villiga att delta i de traditionella, linjära boendeprogrammen med krav på behandling (t.ex. boendetrappor). Klienterna värvas direkt från gatan genom fältarbete alternativt från de härbärgen som finns i staden. Klienterna får därefter möjlighet att välja i vilket område de vill bo utifrån de lägenheter som finns tillgängliga på marknaden. Den boende får sedan vid behov hjälp med inflytt, inköp av möbler samt kontraktsskrivning. De flesta lägenheter inom Pathways to Housing ägs av privata hyresvärdar och hyrs ut direkt till klienten. Den boende erhåller bidrag på cirka 70 procent av hyran från staten (Tsemberis & Eisenberg 2000).

En av de största skillnaderna mellan traditionella boendeprogram och Housing First sägs vara att klienterna själva bestämmer typen och intensiteten i stödet. De stödjande insatserna beskrivs som frivilliga och klienten anses ha möjlighet att helt tacka nej till hjälp och stöd. Tsemberis (2010) nämner dock två krav som Pathways to Housing har: Klienterna skall acceptera ett standardhyreskontrakt och förvaltning av 30 procent av deras inkomst till hyra samt veckovisa besök av personal till sin lägenhet. Under ett typiskt hembesök pratar parterna om hur det går, hur man ska gå vidare, vilka behov som är otillfredsställda samtidigt som det är ett informellt tillfälle för personalen att bedöma boendemiljön och välmåendet hos klienten. Personalen kan också erbjuda annat stöd som klienten önskar, som hjälp med att fixa saker i lägenheten eller reparera banden till klientens familj (Tsemberis 2010). Tsemberis och Eisenberg (2000) betonar att kraven på klienten skall vara flexibla och ej villkora boendet. Istället utgår man från principen om "harm-reduction" eller skademinskning, då drog- eller

alkoholanvändningen kommer emellan den boendes förmåga att sköta sin lägenhet får personal en naturlig ingång till att diskutera för- och nackdelarna med missbruket för att kunna stötta den boende till eventuell förändring (Tsemberis 2010).

Ett av de viktigaste resultaten man kan se av Housing First-program gäller boendestabiliteten: Efter fem år bor 88 procent av klienterna i Pathways to Housing kvar i sina lägenheter (Tsemberis & Eisenberg 2000). Ett annat resultat är att nivån på missbruket och den psykiska ohälsan hos Housing First-brukare inte signifikant skiljer sig ifrån desamma hos kontrollgruppen; brukare på villkorat boende med krav på nykterhet och/eller behandling (Tsemberis, Gulcur & Nakae 2004).

2.2 Housing First i Göteborg blev Bostad som Grund

Hansen Lövstrand (2012) har undersökt planeringen och implementeringen av Bostad som Grund i Göteborg utifrån frågeställningen ”Hur förklaras problemet hemlöshet samt hemlösa individer - och hur är kategorin ’hemlös’ konstruerad och definierad bland stadens beslutsfattare och föreståndare?”. Hon har genomfört 36 intervjuer med hemlösa individer, politiker, tjänstemän och hemlöshetsorganisationer i Göteborg samt läst beslutsdokument.

Enligt Willse (2010) finns det två sätt att se på hemlösa; de som är ”incurable”, obotliga eller så kallat kroniskt hemlösa och de som är ”curable”, det vill säga förväntas kunna lämna hemlösheten. De kroniskt hemlösa förskrivs permanenta boendelösningar såsom Housing First-modellen medan de ”curable” ska förtjäna sitt boende efter att ha gått igenom boendetrappan. Vidare hävdar Willse att skapandet av den kroniska hemlösheten var en förutsättning för att Housing First-modellen skulle växa fram i USA (Willse 2010). Hansen Lövstrand (2012) menar att den Housing First-besläktade modellen i Göteborg växt fram på liknande sätt; att man startat upp Bostad som Grund i Göteborg förklarades med att det behövdes ett alternativ för dessa ”obotliga” och svårhanterliga hemlösa som exkluderas både från den vanliga bostadsmarknaden och från den sekundära. Denna grupp hemlösa avancerar inte i boendetrappan och det anses orimligt att ställa krav på nykterhet eftersom beroendet betraktas som kroniskt. Hansen Lövstrand menar att målgruppen är begränsad till endast 15-30 personer som är kända av myndigheter och andra organisationer med oönskat beteende varför ett vanligt boende där man bor med andra inte är lämpligt (Hansen Lövstrand 2012).

En annan viktig anledning till att man skiftat taktik mot Housing First är helt enkelt att det kostar för mycket med alla sociala boenden i Göteborg utan att de kan uppvisa önskat resultat (Hansen Lövstrand 2012).

2.3 Hemlöshetsforskning och Housing First i Tyskland

Busch-Geertsema är sociolog och forskare i Tyskland inom ämnen som hemlöshet och social exkludering. I ”När hemlösa själva får bestämma – bostäder åt hemlösa i Tyskland” (Busch-Geertsema 2001) skriver han bland annat följande: I två intervjuundersökningar som genomfördes 1992 tillfrågades ensamstående hemlösa om var de skulle vilja bo i framtiden. Cirka 90 procent av respondenterna svarade att de ville bo i små separata bostäder. Endast en mycket liten andel av respondenterna önskade kollektivt boende eller boende på institutioner för hemlösa. 5,4 procent ville behålla sitt levnadssätt, det vill säga förbli hemlösa (Busch-Geertsema 2001).

Busch-Geertsema (2001) beskriver ett bostadsprojekt i Hannover som heter H13. H13, som är en förkortning av bostadsadressen, är ett nybyggt hus med tolv separata lägenheter. H13 drivs av en förmedlingsbyrå som heter Soziale Wohnraumhilfe som tidigare var en del av en kyrklig hjälporganisation. Soziale Wohnraumhilfe har flera bostadsprojekt där de förmedlar lägenheter med vanliga kontrakt till ensamstående hemlösa. Förmedlingen äger också ett antal bostäder som de hyr ut i andra hand till hemlösa. Soziale Wohnraumhilfe ansvarar både för skötsel av bostäderna samt att organisera stödåtgärder om behov finns. Individuell vård och omsorg om hyresgästerna är dock andra instansers ansvar (Busch-Geertsema 2001).

Busch-Geertsema (2001) har varit med och utvärderat H13 i nästan två och ett halvt år från starten. Utvärderingen har bestått av intervjuer med både personal på Soziale Wohnraumhilfe, de bostadsföretag de samarbetade med, hyresgästerna, socialarbetare samt grannar. Utvärderingen inriktade sig främst på frågan om de före detta hemlösa klarade av att bo kvar i sina lägenheter. Andra centrala frågeställningar rörde de boendes stödbehov samt hur detta hanterades. Utvärderingen visade att efter två och ett halvt år så hade endast en av totalt sexton boende fått sitt kontrakt uppsagt av bostadsförmedlingen. Ytterligare tre hyresgäster hade dock flyttat ut på grund av att de hittat nya lägenheter. Samtliga boende i H13 uppgav sig vara mycket entusiastiska vid inflytt; de uppskattade framförallt att ha en privat sfär som de själva hade kontroll och ansvar över. De boende uppgav också tillgången till eget kök och badrum som något mycket positivt. Vissa boende poängterade också den fördel som en egen adress är när man söker jobb. Några av de hemlösa som först flyttade in i H13 gick i arbetsträning under en längre period. I slutet av 1996 hade tre av de tolv först inflyttade anställning och ytterligare en gick i skola. Majoriteten av hyresgästerna var dock arbetslösa och vissa levde på inkomster som låg under existensminimum (Busch-Geertsema 2001).

Hyresgästernas stödbehov var ofta störst vid inflytt till H13. Det handlade då framförallt om möblering samt ekonomi. Hyresgästerna hade alltså en ganska tät kontakt med personalen vid inflytt som sedan minskade något beroende på hyresgästens behov. Frågor gällande utbildning, sysselsättning, sociala relationer samt missbruk var vanligt förekommande bland socialarbetarnas stödinsatser. Socialarbetarna uppskattade att de ägnat mellan en till tre timmar per månad per hyresgäst. Vid krislägen, som återfall i drogberoende eller problem med myndigheter, ägnade socialarbetarna betydligt mer tid hos klienterna (6-20 timmar per månad). Det fanns ett tydligt mönster med minskat stödbehov hos de flesta boende efter senast ett år men detta varierade mycket (Busch-Geertsema 2001).

Sammanfattningsvis kan man konstatera att H13 hade goda resultat gällande boendestabilitet. De flesta boende var dock fortsatt fattiga samt exkluderade från arbetsmarknaden. Ett annat problem som utvärderingen tar upp är svårigheten att få tillräcklig socialhjälp samt försenade hyresbetalningar från de boende (Busch-Geertsema 2001).

2.4 Kontaktmannaskapet som en påtvingad relation

I rapporten "En påtvingad relation – en studie av kontaktmannaskapet inom LVM-vården" intervjuar Billquist och Skärner (2009) cirka 40 klienter och deras kontaktpersoner inom LVM-vården. Syftet med studien är att studera

kontaktmannaskapets utövande inom LVM-vården och hur man i en tvångssituation kan utveckla en bärande relation. Billquist och Skårner beskriver relationen kontaktperson/klient som ett ojämnt maktförhållande men menar att hur kontaktpersonen förhåller sig till makten är av stor betydelse för kontaktmannaskapets utövande. De finner stora skillnader i hur kontaktmannaskapet utformas och hur parterna upplever relationen. Det förekommer vad författarna kallar för bekräftat samt ej bekräftat kontaktmannaskap. Det bekräftade kontaktmannaskapet innebär att klienten och kontaktpersonen har samma positiva uppfattning av relationen samt att samarbetet kring det stödjande arbetet fungerar bra. En sådan relation beskrivs även som en god bas för förändring. Det ej bekräftade kontaktmannaskapet kännetecknas av att kontaktperson och klient inte uppfattar relationen som ömsesidig. Kontaktmannaskapet blir då inte något ömsesidigt samarbete utan utgör främst en praktisk, formell funktion i stödarbetet. Sammanfattningsvis konstaterar Billquist och Skårner (2009) att de flesta klienter uppfattar kontaktmannaskapet som ett positivt inslag i en situation av tvångsvård som de i övrigt uppfattar som negativ.

2.5 Hemlös som stigmatiserad identitet

Juhila (2004) har intervjuat 17 boende på två olika härbärgen för hemlösa i Finland. Hon beskriver hur både härbärgen och dess boende ofta kategoriseras på ett negativt sätt; både av allmänheten och i politiska rapporter. De boende beskrivs som bärare av ett flertal problem; förutom att vara hemlösa så är de socialt exkluderade individer med både psykisk ohälsa och missbruksproblem. En vanlig uppfattning enligt Juhila (2004) är att de härbärgesboende är oförmögna till eget ansvar samt i viss mening oförtjänta av samhällets hjälp. Juhila beskriver dessa definitioner och bilder av härbärgesboendena som kulturellt dominanta kategoriseringar som producerar stigmatiserade identiteter. Intervjuerna visar att de boende ofta refererar till deras av allmänheten givna identiteter. De tar dock inte dessa stigmatiserade identiteter för givna utan ifrågasätter och kritiserar dessa (Juhila 2004).

2.6 Sammanfattning av tidigare forskning

Den tidigare forskningen ger en komplex bild över hur frivillighet inom Housing Firsts ursprungliga modell definieras. Samtidigt som klienterna sägs kunna tacka nej till stöd så finns det ett krav på att klienterna skall acceptera veckovisa hembesök av personal. Hembesöket beskrivs som ett sätt att ta reda på den boendes behov och utforma stödinsatserna efter detta. Hembesöket beskrivs också som ett informellt tillfälle för personalen att bedöma klientens välmående och boendemiljö. Stödinsatserna inom H13 och Pathways to Housing rörde praktiskt stöd i boendesituationen, sociala relationer, utbildning, sysselsättning samt missbruk. Den tidigare forskningen visar hemlösas önskan om att bo i egen bostad och inte på kollektiva institutioner. Boende inom H13 uppskattade framförallt att ha en privat sfär som de själva hade kontroll och ansvar över. Den tidigare forskningen beskriver hur grupper av hemlösa är bärare av negativa stigmatiserade identiteter men att de samtidigt gör motstånd mot de tilldelade identiteterna. Den tidigare forskningen visar också att hur kontaktpersonen förhåller sig till sin makt är av stor betydelse för hur kontaktmannaskapet utövas och hur relationen upplevs av parterna.

3. Teoretiska Perspektiv

I detta kapitel presenteras undersökningens teoretiska perspektiv. Kopplat till våra frågeställningar om hur stödet organiseras och frivillighet har vi valt ett organisations- och ett maktperspektiv. Vi anser att maktperspektivet saknas i den tidigare forskningen om Housing First. Vår utgångspunkt är att makt ingår som en del i alla relationer (Foucault 2003); i vårt fall relationen klient/kontaktperson. Maktrelationen är dock inte statisk utan ständigt föränderlig med utrymme för motstånd och motmakt (Foucault 2003). En annan teoretisk utgångspunkt är att socialarbetarens makt och handlande är organisatoriskt förankrad och kännetecknas av att socialarbetaren förvaltar många aspekter av klientens liv så som ekonomi, rätten till bostad samt behandling (Järvinen 2002). Därför kommer teorier om (den människobehandlande-) organisationen användas i vår förståelse av empirin.

3.1 Makt och klientskapande

Järvinen (2002) beskriver hur socialt arbete inte enbart handlar om neutral hjälp och stöd, utan också om makt och kontroll. Mötet mellan socialarbetare och klient avspeglar ett institutionellt betingat maktförhållande som utmärks av att klienten befinner sig i en beroendeposition samtidigt som socialarbetaren har en formell och ofta även en informell maktposition (Järvinen & Mik-Meyer 2003).

Järvinen och Mik-Meyer (2003) beskriver hur synen på exempelvis hemlösa och missbrukares problematik skapas i relation till institutioner såsom socialtjänsten, behandlingshem och härbärgen. Detta skapar problemidentiteter som inte på något sätt är moraliskt neutrala identiteter därför att de avviker från samhällsnormen. Järvinen och Mik-Meyer (2003) menar att socialarbetarens uppgift därför ofta är att förändra den del av klientens individuella handlingsmönster som anses skapa problemet med betoning på klientens eget ansvar samt motivation. Att utföra ett sådant individfokuserat socialt arbete kräver att klienterna för det första är inställda på att förändras. Det kräver också att klienten går med på att förändras utifrån de förändringsmodeller som institutionen valt att jobba med. Slutligen så måste klientens förändring stämma överens med det sociala arbetets målsättningar (Järvinen & Mik-Meyer 2003). Dessa idéer är ofta en del av institutionens doxa, det vill säga föreställningar, rutiner och regler som ses som självklara och därför blir ett osynligt maktförhållande mellan socialarbetare och klient (Järvinen & Mik-Meyer 2003). Järvinen (2002) skriver att det i socialt arbete kan handla om hur klienter definieras eller hur uppkomsten av sociala problem förklaras. Sammanfattningsvis så är en institutions doxa enligt Bourdieu ett värderingssystem som framträder som så självklart att deltagarna inte ens diskuterar detta (Järvinen 2002).

Samtidigt som välfärdsinstitutionerna producerar problemidentiteter så uppfattar socialarbetarna ofta sitt arbete som en neutral kartläggning av klienternas problem och målsättningar. Järvinen och Mik-Meyer (2003) argumenterar för att en välfärdsinstitution aldrig är en neutral serviceinstitution som ger klienter hjälp utifrån de behov de själva uppger. Vidare beskrivs välfärdsinstitutioners olika målsättningar som en paradox: De skall både diagnosticera och kontrollera klienterna samt hjälpa och stötta dem samtidigt. I bland smälter dessa samman så att kontrollfunktionen beskrivs

som ett sätt att hjälpa (Järvinen & Mik-Meyer 2003). Lindgren (2003) tar också upp och beskriver socialarbetarrollen som ett dubbelt uppdrag. Arbetet utgör ett samhällsuppdrag där behandlaren måste följa gällande lagstiftning och andra bestämmelser samtidigt som samma behandlare ska företräda klientens intressen (Lindgren 2003).

Även Skau (2007) skriver om att bli klient. Förändringen innebär en övergång från subjektstatus till objektstatus. Från att ha haft beslutanderätten över det egna livet blir klienten till föremål för andras bedömning och kan behöva föga sig efter handlingar som andra styr över. Långvarigt klientskap verkar ofta passiviserande och har en psykologisk inverkan på förmågan att ta ansvar för det egna livet, även detta har med objektstatusen att göra. Vidare tar Skau (2007) upp den avprivatisering och generalisering av personliga omständigheter som klientskapet för med sig. Att bli klient innebär att andra människor får insyn i den enskildes privatliv och kan komma att ställa krav på individen. Det innebär också att det individuella generaliseras där individen kan komma att betraktas som ett fall snarare än som en unik person (Skau 2007).

3.2 Människobehandlande organisationer

Samhällets syn på individen och på socialt stöd som en rättighet eller välgörenhet speglas i klientskapet och hur organisationen hanterar problem. Både individerna i organisationen och organisationen i sig är en del av samhället och både påverkar och påverkas av samhällets värderingar, normer och beslut. I detta utformas det sociala arbetet. För att förstå hur klientskapet och handlingsutrymmet för individerna i organisationen påverkas och begränsas av det omgivande samhället har vi valt Hasenfelds teori om den människobehandlande organisationen. Hasenfeld (1983) definierar människobehandlande organisationer på följande sätt:

I denote that set of organizations whose principal function is to protect, maintain or enhance the personal well-being of individuals by defining, shaping or altering their personal attributes as 'human service organizations'. (Hasenfeld 1983:1).

Det huvudsakliga karaktärsdraget i en människobehandlande organisation är att de har människor som arbetsmaterial och strävar efter en förändring av dessa individers livssituation. De anställda inom organisationen arbetar med människor utifrån tre idealtypiska teknologier som betecknas som people-processing (kategoriserande), people-sustaining (bevarande) och people-changing (förändrande). Dessa teknologier anger hur organisationen arbetar med sina klienter samt vad resultatet blir (Hasenfeld 1983).

Hasenfeld (1983) menar att den första teknologin handlar om att *kategorisera* de människor som efterfrågar organisationens tjänster. Kategoriseringen sker utifrån organisationens ramar - individen blir klient genom att omvandlas till ett för organisationen hanterligt format. Om detta inte är möjligt så hänvisas individen till en annan organisation. Genom att kategorisera en klient som exempelvis psykiskt sjuk förväntas andra människobehandlande organisationer reagera och ge klienten behandling utifrån kategorin "psykiskt sjuk" (Hasenfeld 1983). Wiklund (2008) skriver att grunden i arbete med missbrukare ofta kan härledas till den första teknologin, kategoriseringen/tillskrivandet av egenskaper underbygger den insats som föreslås.

Den andra teknologin syftar till att *bevara* individens välfärd eller att fördröja en eventuell försämring (Hasenfeld 1983). I missbruksvården kan det handla om aktiviteter eller andra insatser vars mål inte syftar till ändrat beteende (minskat missbruk) utan upprätthållande av välfärd (Wiklund 2008).

Den tredje teknologin syftar till *förändring* av individens egenskaper med avsikt att öka dennes välfärd (Hasenfeld 1983). Behandling utgör en stor del av missbruksvården och syftar till förändring av beteende som t.ex minskad alkoholkonsumtion (Wiklund 2008).

Alla människobehandlande organisationer kännetecknas av institutionell effektivitet vilket innebär att anpassning till det omgivande samhällets normer och förväntningar är ett måste för att organisationen skall överleva. Anledningen till detta är att människobehandlande organisationer är beroende av utomstående ekonomisk finansiering. Existensen av organisationen berättigas endast om dess mål överensstämmer med det omgivande samhällets värderingar. Den människobehandlande organisationen måste därför förstås utifrån den samhälleliga kontexten när de visar klienten vad som är socialt, kulturellt och moraliskt riktigt (Hasenfeld 1983).

3.3 Sammanfattning av teoretiska perspektiv

Valda teoretiska ansatser om klientskap, makt och människobehandlande organisationer syftar till att förstå samspel, förutsättningar och faktorer som inverkar på hur stödarbetet i Housing First organiseras och i vilken mån stödet kan ses som en frivillighet för dem det berör. Den människobehandlande organisationen präglas av anpassning till det omgivande samhället och dess normer och värderingar. Hasenfeld nämner tre typologier som den människobehandlande organisationen jobbar utifrån: kategoriserande, bevarande och förändrande. Socialarbetarens makt och handlande är organisatoriskt förankrad men klienten har även utrymme för motstånd och motmakt. Dessa perspektiv kommer att fungera som verktyg för att analysera empirin. Andra begrepp som kommer att vara behjälpliga i analysen av empirin är klientskap, doxa samt socialarbetarrollen som ett dubbelt uppdrag.

4. Metod

För att besvara våra frågeställningar så har vi valt att intervjua behandlingspersonal samt boende inom den Housing First-inspirerade modellen Bostad som Grund i Göteborg. Metodkapitlet inleds med en diskussion angående varför vi valt en kvalitativ metod. Därefter följer en genomgång av undersökningens utformning och genomförande. Vidare förs en diskussion om undersökningens vetenskapliga kvaliteter samt de etiska överväganden som gjorts.

4.1 Kvalitativ metod

Kvalitativa studier är ofta undersökningar av specifika och avgränsade miljöer där syftet är att skapa en helhetsbeskrivning av processer och särdrag i dessa miljöer (Repstad 1993). För att undersöka de boendes samt personalens uppfattning och åsikter om stödet som erbjuds inom Bostad som Grund anser vi att den kvalitativa metoden i form av intervjuer lämpar sig. Kvalitativ forskning har deltagarens perspektiv som utgångspunkt medan kvantitativ metod snarare styrs av forskarens intresse (Bryman 2011).

Kvalitativa intervjuer möjliggör djupare förståelse av informanternas tankar om och erfarenheter av stöd och behov. Vi bedömde dessutom att det inte fanns ett tillräckligt underlag för en kvantitativ undersökning. Möjligheten att använda observation som metod förhindrades av skäl som en för snäv tidsram för studien för att kunna följa personal och boende vid flera tillfällen samt etiska komplikationer då det krävts att vi följt personal till de boendes egna lägenheter. Som datainsamlingsmetod övervägde vi även fokusgrupper med personalen, det vill säga att intervjua flera personer samtidigt om vårt tema. Vi såg dock praktiska hinder med att hålla i en fokusgrupp då det hade krävts att personalgruppen samlats vid ett tillfälle samt att vi inte kände oss redo att axla rollen som samtalsledare. Dessutom är risken vid gruppintervjuer att informanterna påverkas av varandras svar (Bryman 2011). Således valde vi att utföra intervjuerna en och en, både med personal och med boende. I efterhand kan vi konstatera att deltagarna associerat våra frågor på olika sätt. Vid en fokusgruppsintervju kunde vi eventuellt ha gått miste om dessa olika associationer, samtidigt som vi med vår valda metod kan ha gått miste om resonemang deltagarna emellan.

4.2 Informationssökning

När valet av forskningsområde var klart började vi att söka information angående det. Det första steget var att få en grundläggande förståelse för den ursprungliga Housing First-modellen. När vi gjort avgränsningen att studera Bostad som Grund i Göteborg så sökte vi information om verksamheten. Då det ännu inte verkar finnas skrifter om Bostad som Grund skedde det främst via deras egen hemsida (Göteborgs stad 2012). Även ett möte med behandlingspersonal inom Bostad som Grund genomfördes för att få mer information om verksamheten. Därefter började vi söka mer nischad litteratur relaterad till ämnet. Vi använde oss främst av Summon, Libris och Gunda. Vi sökte på både svenska och engelska med sökord som: Housing First/Bostad först, stöd, hemlöshet, hemlös, boendetrappa, bostadsmarknad och behandling. Detta resulterade i en mängd vetenskapliga artiklar, främst engelskspråkiga. Efter valet av teoretiska perspektiv har vi även hittat en hel del användbara böcker. En annan metod som vi

använde oss av var att undersöka vilka källor de olika artiklarna refererade till för att på så vis hitta mer information. Vi har så långt det har varit möjligt använt oss av primärkällor.

4.3 Förförståelse

Författarna arbetar extra inom Social Resursförvaltnings boendeverksamhet och har på så sätt personlig kännedom om hur arbetet med hemlösa organiseras i Göteborg. Detta upplevs som en fördel då vi har kunskap om de möjligheter och begränsningar som finns i det stödjande arbetet. Självklart innebär det också att vi fått vara noga med att särskilja på egna erfarenheter och respondenternas svar. Thomassen (2011) beskriver svårigheten med objektivitet inom forskningen. Vetenskaplig kunskap är alltid påverkad av våra egna bidrag till kunskapsprocessen i form av perspektiv, förväntningar och urval av ”fakta” (Thomassen 2011). Att kunskap som tillgodogörs i och med föreliggande studie förstås i relation till våra tidigare upplevelser och föreställningar är därför oundviklig. Det är kanske just vår bakgrund som gjort att vi överhuvudtaget valt detta forskningsområde. Att medvetandegöra vår egen förförståelse under processens gång har varit en metod för att kunna inta en så objektiv position som möjligt.

4.4 Att vara två forskare

I det stora hela så har vi båda läst all litteratur, bortsett från några få texter som vi delat upp mellan oss. Även om vi har varit huvudförfattare till olika delar har merparten av texten formulerats gemensamt. Detta då vi korrekturläst, ändrat och diskuterat varandras texter. Båda två har medverkat under samtliga intervjuer.

4.5 Urvalsprocessen

Studien består av intervjuer med fem personer som jobbar som behandlingspersonal och med två personer som bor i Bostad som Grund, de två urvalsprocesserna skiljer sig åt. Vi kan dock konstatera att det rör sig om ett målinriktat urval då vi valt att intervjua personer som är relevanta utifrån våra forskningsfrågor (Bryman 2011).

Inom Bostad som Grund finns det ca 16 bebodda lägenheter i ett hyreshus samt ca 14 lägenheter som är insprängda i hyreshus i olika delar av staden. I de 16 lägenheterna i samma hus bor (främst) klienter som tidigare bott på Andersgården (ett boende inom Social Resursförvaltning som stängdes vid årsskiftet 2010/2011). Boende från Andersgården var alltså de första som fick bo inom Bostad som Grund. Därefter har rekryteringen av nya boende främst skett via Tillfället, ett akutboende med uppsökarverksamhet i Göteborg. I de insprängda lägenheterna runt om i Göteborg bor därför främst klienter som bott på Tillfället eller varit i kontakt med deras uppsökande verksamhet, men även några klienter som tidigare bott på Andersgården. Då vi i vår studie främst intresserar oss för den del av Bostad som Grund som är mest lik Housing First och ideologin om att erbjuda hemlösa ”vanliga”, insprängda lägenheter har vi valt att utesluta intervjuer med de som bor i samma hus.

Personal på Bostad som Grund har fått sköta rekryteringen av intervjupersoner utifrån våra kriterier. En fördel med ett sådant tillvägagångssätt är tidsbesparingen samt tillgängligheten till en grupp som annars hade varit svår att etablera kontakt med (Bryman 2011). Nackdelen är att de boende som ställer upp för intervju blir kända av

personalen och det omöjliggör anonymitet för dem. Det finns också en risk att personalen i första hand vänt sig till boende som de själva ansett lämpliga att intervjua, vi har dock uppmanat personalen att fråga samtliga boende i insprängda lägenheter. Allt som allt kunde två personer som bor i Bostad som Grunds insprängda lägenheter tänka sig att medverka.

Samma personal som skötte rekryteringen av boenderespondenter har även bistått med att tillfråga personalgruppen om någon i den vill ställa upp på intervju. Personalgruppen består av åtta personer. Då vi redan i ett tidigt skede visste att inte många boendeintervjuer skulle bli av så valde vi att göra ett totalurval och intervjua så många personal som möjligt. Möjligen hade det räckt med ett färre antal personalintervjuer för teoretisk mättnad men det är svårt att avgöra på förhand. Ett bortfall på tre personer tillkom på grund av sjukdom, att en person var helt nyanställd samt att en person tackade nej till intervju. Fem personalintervjuer genomfördes med tre kvinnor och två män, fyra av dem jobbade tidigare på Andersgården, gemensamt för alla är att de har flerårig erfarenhet av yrket som behandlingspersonal.

4.6 Intervjuer

För att strukturera intervjun har vi utgått ifrån en intervjuguide (bilaga 1 & 2) indelad i olika teman för att täcka de områden vi är intresserade av. Vi har ställt de flesta frågorna till samtliga informanter om än i olika ordning beroende på vilka vändningar intervjun tagit. Däremot har uppföljningsfrågorna varierat beroende på vad personen har svarat. Kvale och Brinkmann (2009) tar upp vikten av aktivt lyssnande under intervjusituationen, dels för att höra vad som sägs och hur det sägs, dels för att utifrån detta kunna ställa relevanta andrafrågor. Vi båda har närvarat under samtliga intervjuer för att kunna organisera det så att den ena har hållit i intervjun och svarat för att täcka valda teman medan den andra har kunnat fokusera på aktivt lyssnande till informanten och följa upp vad som sägs. Ju fler intervjuer vi höll, desto friare blev formen.

Personalen intervjuades på arbetstid på sitt kontor. En fördel med det är att ingen fritid behövt avsättas. Att vi satt i en lokal där annan personal passerade kan ha påverkat intervjusituationen negativt, om personalen har anpassat sina svar utifrån att andra kan ha hört dem. Detta är dock inget vi har lagt märke till. Boendeintervjuerna genomfördes i informanternas lägenheter. En personal följde med för att presentera oss för de boende. Under själva intervjuerna befann sig personalen inte i lägenheten. Intervjuernas längd skilde sig åt men majoriteten av intervjuerna tog cirka en timme att genomföra.

4.7 Bearbetning av materialet

Kvalitativa undersökningar ger ofta en stor mängd data som kan vara svåra att hantera (Bryman 2011). Viktigt att påpeka är att vi som forskare gör ett urval av den totala empirin och i resultatdelen presenteras inte samtliga aspekter som kommit fram under intervjuerna. Valet av metod, teori och det urval som görs har betydelse för studien. Analysen påverkas av mänskliga faktorer, vi som forskare kan ha utläst mönster som inte finns, tillmätt detaljer för stor betydelse eller tagit saker för givna.

Kvalitativ analys kännetecknas av att tillvägagångssättet är iterativt, det vill säga att insamling av empiri och analys av data sker i samspel (Bryman 2011). I vårt fall skedde detta genom att vi vid de första intervjuerna fick information som fick oss intresserade

av nya aspekter vilket ledde till nya frågor i intervjuguiden (bilaga 1 & 2). Analysen har alltså varit en pågående process från det första intervjutillfället. Intervjuerna transkriberades löpande mellan intervjutillfällena för att ge möjlighet till ytterligare reflektion. Att transkribera innebär att transformera, att översätta muntligt språk till ett skrivet språk (Kvale & Brinkmann 2009). I denna översättning så menar Kvale och Brinkmann (2009) att det viktigt att vara medveten om att ett antal nyanser försvinner såsom tonfall, kroppsspråk och ironi. En noggrann och väl övervägd transkribering är därför viktig för den fortsatta tolkningen av empirin.

När samtliga intervjuer var genomförda så läste vi igenom det transkriberade materialet. Den första genomläsningen syftade till att ge en helhetskänsla för materialet. Delar som upplevdes relevanta för att besvara våra frågeställningar plockades ut. Vi valde sedan att strukturera resultatet utifrån teman kopplade till frågeställningarna samt våra teoretiska perspektiv. I en tematisk analys ska man enligt Bryman (2011) utgå från teman som återkommer flera gånger i empirin samt undersöka vilka likheter och skillnader det finns mellan intervjupersoners svar. Det första huvudtemat som vi kunde utläsa var stöd, vilket vi delade in utifrån subteman som: frivillighet, behov och efterfrågan. Andra huvudteman var socialtjänsten, hyreskontraktet, missbruksarbete, målsättningar och kontaktmannaskapets organisering. Därefter analyserade vi våra teman utifrån valda teoretiska perspektiv. Då vi arbetat abduktivt så har vissa teoretiska utgångspunkter funnits med från början medan andra begrepp och teorier plockats in under analysens gång. Maktperspektivet valdes i början av undersökningen i anslutning till att vi formulerade vår frågeställning utifrån frivillighet. Teorin om människobehandlande organisationer och klientskap valdes dock under analysarbetets gång då vi anade vilken påverkan dessa hade på våra respondenter.

4.8 Studiens styrkor och svagheter

Kraven på reliabilitet och validitet är centrala inom all forskning; om dessa krav inte uppfylls så kan forskningsresultatens vetenskapliga värde ifrågasättas (Bryman 2011).

Reliabiliteten anger tillförlitligheten hos och användbarheten av ett mätinstrument och en måttenhet (Bryman 2011). För att så noga som möjligt kunna analysera svaren på intervjufrågorna har vi använt ljudupptagningsutrustning och sedan transkriberat hela intervjun. Hög reliabilitet kräver ett stabilt mått, studien ska vid upprepade mätningar kunna ge samma resultat och inte vara beroende av oss som forskare. Kvalitativa intervjuer tenderar att följa den riktning intervjupersonen tar och intervjun kan ta helt olika vändningar beroende på vad som är viktigt för intervjupersonen. Detta gör materialet okvantifierbart och föränderligt, det är svårt att göra om intervjun och få samma resultat (Bryman 2011). Som nämnt ovan har vi utgått ifrån en intervjuguide i intervjusituationen. Intervjuerna var friare hållna efterhand och vi frångick intervjuguiden till viss del. Detta gör intervjusituationen mindre replikerbar samtidigt som vi upplevde att intervjuformen var bekvämare och flöt på bättre när vi inte strikt följde vår guide. Detta kan öka reliabiliteten då vi i den friare intervjuformen upplevde att vi inte styrde respondenten i samma utsträckning och att denne fick möjlighet att avvika från intervjustrukturen. Ett sådant tillvägagångssätt kan ge ökad kunskap om vad intervjupersonen tycker är viktigt och intressant (Bryman 2011). För att höja reliabiliteten och öka möjligheten till replikation bör forskaren beskriva sitt tillvägagångssätt i detalj (Bryman 2011). Detta är avsikten med föreliggande metodkapitel.

Validiteten anger om man verkligen mäter det man avser att mäta (mättningsvaliditet) och om en slutsats om kausalitet mellan två variabler är hållbar eller ej (intern validitet) (Bryman 2011). En viktig del för att stärka validiteten är hur frågorna är formulerade; så tydliga som möjligt för att undvika missförstånd. Intervjufrågorna skall också vara formulerade utifrån syfte samt besvara de vetenskapliga frågeställningarna. Validering är en process där forskaren under hela undersökningen kontrollerar och ifrågasätter alla stegen i forskningsprocessen (Kvale & Brinkmann 2009). Forskaren skall också anlägga en kritisk syn på sin egen analys så att resultatet blir så objektiva som möjligt (Kvale & Brinkmann 2009). Vår upplevelse är att det varit en fördel att vara två personer i forskningsprocessen då det gett möjlighet till kritisk diskussion angående olika val samt i tolkning av empirin vilket stärker validiteten i undersökningen.

Med generaliserbarhet syftar man i allmänhet på empirisk generaliserbarhet; att kunna dra generella slutsatser utifrån de resultat man finner i en undersökning. Ett obundet slumpmässigt urval är att föredra för att uppnå hög generaliserbarhet. Detta innebär att hela populationen (i det här fallet alla inom Housing First-program) har samma möjlighet att komma med i det slumpmässiga urvalet. Vi har dock valt att göra vår undersökning på Bostad som Grund i Göteborg då författandet av en C-uppsats innebär begränsad tid och resurser. Ett problem med denna typ av urval, ett så kallat bekvämlighetsurval, är den låga generaliserbarheten som det genererar. Respondenterna består av individer som för tillfället finns tillgängliga för forskaren och kan därmed inte vara representativ för gruppen som helhet.

Ett högt antal deltagare är också att föredra för att öka generaliserbarheten (Bryman 2011). Dock kunde endast två personer som bor i Bostad som Grund tänka sig att medverka. Vi övervägde om det var rimligt att genomföra boendedelen av studien med så få deltagare då det blir omöjligt att generalisera resultaten. Vi valde att genomföra intervjuerna trots det ringa antalet eftersom vi anser att det är viktigt att även de boende kommer till tals och vi var intresserade av vad de hade att säga om Bostad som Grund.

Vår undersökning är en kvalitativ studie där vi, som brukligt i metoden, främst avser mäta svarspersonernas subjektiva upplevelser. Studien i sig kan inte generaliseras men genom att lägga oss i en pågående diskussion kan vi bidra till att öka tillförlitligheten. Det är också möjligt att visa på relevanta resultat trots låg empirisk generaliserbarhet.

4.9 Etiska överväganden

Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning har beaktats genom hela forskningsprocessen. Det finns fyra viktiga huvudområden gällande forskningens etiska principer: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2007).

Enligt de forskningsetiska riktlinjerna så är det av stor vikt att informera de deltagande i en studie, det vill säga våra intervjupersoner, om undersökningens syfte och att de när som helst kan välja att avbryta sin medverkan (Kvale & Brinkmann 2009; Vetenskapsrådet 2007). Denna information om de etiska riktlinjerna, samt vilka vi är, skrev vi ner i ett informerat samtycke (bilaga 3) som vi mailade ut innan intervjutillfället. Dock fick vi veta att mailprogrammet inte hade fungerat som det skall och alla informanter hade inte tagit del av informationen. I anslutning till intervjuerna

tog vi på nytt upp de etiska aspekterna, vilka vi är och vårt syfte. Vi gjorde dock en övervägning hur mycket information som var möjligt att lämna ut till deltagarna utan att påverka deras svar. Vi valde att beskriva syftet i mer allmänna termer och utelämnade information om att vi ville undersöka stödarbetet utifrån frivillighet. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) skall man kunna motivera sina etiska överväganden utifrån principen om att ”göra gott”, att studien ska ge vetenskapliga fördelar och risken för att intervjupersonen lider skada ska vara så liten som möjligt. Ett sådant förhållningssätt har varit vår utgångspunkt under hela forskningsprocessen.

Avseende konfidentialitets- och nyttjandekravet så skall det inspelade och transkriberade intervjumaterialet endast användas i denna studie och vi syftar till att radera ljud- och textfilerna efter att undersökningen är avslutad. Ingen utomstående har tagit del av det inspelade materialet.

Ett etiskt dilemma gäller anonymitetsaspekten; för att få tag på boende att intervjua har vi behövt gå via personalen på Bostad som Grund. Personalen är således medvetna om vilka två boende som har intervjuats. Vid intervjutillfällena har personal följt med till de boendes lägenheter men har under intervjun inte vistats i lägenheten.

Boenderespondenterna har informerats om möjligheten att personalen kan identifiera dem i uppsatsen men att vi i övrigt så gott vi kan anonymiserar deras svar. I resultatdelen har vi inte refererat till personerna som nummer 1 och 2 för att försvåra möjligheten att identifiera dem. Även personalens anonymitet äventyras genom att man på arbetsplatsen känner till vilka arbetskamrater som har intervjuats. Detta har vi påtalat innan intervjun och har i resultatdelen bland annat tagit bort specifika karaktärsdrag i informanternas språkanvändning för att på så sätt göra det svårt att identifiera vem som sagt vad. Innehållet i meningarna är dock oförändrat.

5. Resultat och Analys

Vi har intervjuat fem behandlingspersonal som ingår i en personalgrupp på åtta personer. Respondenterna har olika utbildningar: tre är socionomer, en är socialpedagog och en har utbildat sig för att jobba på särskilt ungdomshem (§12-hem) samt läst universitetskurser i sociologi, filosofi och vetenskapsteori. Personalen har liknande arbetsuppgifter och arbetar bland annat med kontaktmannaskap, där varje personal är kontaktperson till ca 4-5 boende. Vi har även intervjuat två personer som bor inom Bostad som Grund sedan lite mer än ett år tillbaka.

Empirin presenteras utifrån ett antal teman kopplade till våra frågeställningar som skönjts vid genomläsning av de transkriberade intervjuerna. I stora drag har respondenternas utsagor sammanfattats och exemplifierats med en mängd citat. För att försvåra identifiering av respondenterna har vi valt att inte särskilja individerna eller referera till dem annat än som personal eller boende, hyresgäst eller i vissa fall klient. Bedömningen görs att det ej är av vikt för resultaten att kunna uttyda vem som sagt vad inom respektive urvalsgrupp. Vidare har en del mindre ändringar i citaten gjorts för att öka läsbarheten och ytterligare minska risken för identifiering; detta utan att ändra meningens innebörd. För att bättre förstå arbetet i Bostad som Grund har vi utgått från forskning relaterad till Housing First samt teorier om klientskapande, makt och människobehandlande organisationer.

5.1 Framväxten: Från traditionellt socialt boende till Bostad som Grund

Fyra av intervjupersonerna har tidigare ingått i samma arbetsgrupp på ett lågtröskelboende utan krav på nykter- eller drogfrihet inom Social Resursförvaltning i Göteborg. Boendet som hette Andersgården lades ner vid årsskiftet 2010/2011. Dessa fyra personalrespondenter berättar att man redan där utarbetade ett förhållningssätt likt det man arbetar utifrån i Bostad som Grund. Det dåvarande boendet var till en början delat i två delar, en del med krav på drogfrihet och en del utan det kravet. Personalen märkte att då man inte krävde nykter- eller drogfrihet av klienterna så blev boendestabiliteten mycket högre. En personal upplevde också att missbruket minskade när man hade en fast grund (bostad) att stå på.

Vi såg då också att på den sidan där man fick vara påverkad där minskade ändå drickandet och narkotikaanvändandet när folk fick tak över huvudet. Det var alltså människor som inte haft något ordnat boende tidigare. [...] Det var samma sak med drogfria sidan. Båda sidorna på sätt och vis men mest syntes det på den vi kallade 'den fria sidan'. Då fick vi den här idén att kanske är det så att boendet är allra viktigast för en hemlös eller bostadslös. Och det är ju viktigt för oss alla att ha ett tryggt boende. Om vi skapar det, redan det räcker för att missbruket minskar.

Bostad som Grund beskrivs av personalrespondenterna som ett mer "normaliserat boende". En skillnad en personal beskriver sedan förr är det institutionstänkande som ändå präglade det tidigare boendet. Man försöker gå ifrån det genom att till exempel

inte gå in med nycklar i lägenheterna utan hyresgästens tillåtelse. En annan personal menar att införandet av Bostad som Grund snarare legitimerar det tidigare arbetssättet och ger tydligare ramar än att det bidrar med något helt nytt. Ideologin om rätten till och fördelarna med en egen bostad utan krav på nykter- och drogfrihet hade redan utarbetats utifrån egna erfarenheter.

Vi upplever de två boenderespondenterna som väldigt positiva till sin nya boendesituation och Bostad som Grund. En boende beskriver flytten från ett socialt boende till Bostad som Grund: ”Oo, himmelriket! Jag kom ifrån helvetet till himmelriket, underbart!” Anledningen till att det tidigare boendet beskrivs som ett helvete anges av respondenten bero på att personalen kontrollerade hans drickande: De behandlade mig som en alkoholist. De jagade mig fullständigt, kollade alla skåp och allting. Jag fick inte ha en droppe, jag fick inte ha en öl. Respondenten kan inte komma på någonting som är mindre bra med den nuvarande boendesituationen.

Den andra boenderespondenten berättar att Bostad som Grund förändrat hans liv. Han beskriver ett långt förflutet som hemlös med tillfälliga boenden på härbärgen och andra boenden som socialtjänsten ordnat. Han blev också utslängd från flera av dessa på grund av missbruk eller eget beteende:

På de ställena där man inte har fått missbruka har jag blivit utslängd för att jag har missbrukat. På de ställena där man får missbruka har jag blivit utslängd för att jag har hotat eller förstört någonting, man har kommit i bråk med någon där inne.

Att båda våra boenderespondenter uttrycker ökad tillfredsställelse över boendesituationen efter flytten till Bostad som Grund kan förstås genom den tidigare forskningen som visar att hemlösa i första hand önskar att bo i egen bostad och inte på kollektiva institutioner (Busch-Geertsema 2001). En av våra boenderespondenter beskriver lättnaden över att inte bli kontrollerad angående sitt drickande som han blev på sitt förra boende inom den sekundära bostadsmarknaden. Detta kan kopplas till Housing First-projektet H13 (Busch-Geertsema 2001) där de boende främst uppskattade tillgången till en privat sfär som de själva hade kontrollen över. Sahlin beskriver den sekundära bostadsmarknaden som kontrollerande. Hon menar att kontrollen möjliggörs genom specialkontrakt där den boende ej har besittningsskydd samt en mängd regler att följa (Sahlin 2007).

5.2 Behandlingspersonal och hyresvärd

En personal berättar att de som bor inom Bostad som Grund har en typ av tredjehandskontrakt. Fastighetskontoret äger lägenheter och hyr ut till Bostad som Grund som i sin tur hyr ut lägenheter till hyresgäster som beviljats bistånd för boendet av socialtjänsten. De boendes hyreskontrakt är dock skrivet som ett vanligt andrahandskontrakt där de har besittningsrätt.

Samtliga personalresponenter refererar till allmänna hyresregler (hyreslagen) gällande de regler som de boende skall följa. De menar att det utifrån detta finns tre grundregler som de boende ska beakta: Hyran ska betalas, lägenheterna ska vara städade så att de ej utgör sanitär olägenhet samt att de boende ej får utgöra störningar gentemot grannar. En av våra respondenter nämner att hot och våld gentemot personalen inte accepteras och

att det räknas som en störning i boendet. Konsekvenserna för om dessa regler inte följs kan i slutändan vara grund för vräkning. Personalen påtalar i sådana fall problematiken för den ansvarige inom förvaltningen som därefter ansöker till hyresnämnden om vräkning och visar på exempelvis störningar eller att hyran inte är betald.

De boende inom Bostad som Grund har alltså samma krav på sig som alla andra hyresgäster. Skillnaden är dock att personalen, som också agerar hyresvärd har möjlighet att kontrollera att hyresreglerna följs genom kontaktmannaskapet. Kontaktpersonen har också möjlighet att påverka vräkningsprocessen. Det här sättet att organisera relationen mellan personal och klienter menar Järvinen (2002) illustrerar hur behandlingspersonalens makt är organisatoriskt förankrad genom att de förvaltar delar av klientens liv.

En personal beskriver sin roll som dubbel då det handlar om att kontrollera att boendereglerna efterföljs och samtidigt fungera stödjande. Dessa erfarenheter beskrivs av Lindgren (2003) som socialarbetarens dubbla uppdrag; behandlaren måste följa gällande lagstiftning och andra bestämmelser samtidigt som samma behandlare ska företräda klientens intressen. Järvinen och Mik-Meyer (2003) beskriver välfärdsinstitutioners olika målsättningar som en paradox; socialarbetaren skall både kontrollera klienterna samt hjälpa och stötta dem samtidigt. Det händer att målsättningarna smälter ihop och att kontrollfunktionen blir ett sätt att hjälpa (Järvinen & Mik-Meyer 2003). Att behandlingspersonalen har till uppgift att kontrollera det skick lägenheterna är i för att eventuellt behöva stötta eller motivera den boende att städa kan ses som ett exempel på när kontroll och stöd blivit synonymt.

5.3 Stöd utifrån hyreslagen

Stödet all personal berättar att de arbetar med utgår ifrån hyreslagen och syftar till att förhindra vräkning. Man kan se det som att personalens dubbla roll ger hyresgästerna en möjlighet att få det stöd i boendet som de själva efterfrågar. Vi uppfattade att stödet var både önskat och efterfrågat av de två boendeinformanterna. De boende ansåg själva att de var i behov av visst stöd från sina kontaktpersoner. Det var främst en av våra boenderespondenter som betonade att han behövde stöd i själva boendesituationen; främst med städning men även hjälp med handling. Han menade också att han förutom praktisk hjälp behövde tillsägelser om städning då han själv aldrig haft en riktig lägenhet och därmed var osäker på hur den bör skötas.

Den andra boendeinformanten uppger att kontaktpersonen fungerar som ett stöd genom att vara någon som man kan prata om personliga saker med: "man kan ju säga att han har varit lite av en ventil, under jobbiga tider". Den boende beskriver också kontaktpersonen som någon som driver på honom gällande att skaffa sig en dagsysselsättning: "Han är den som pushar mig lite, trycker på lite grann. Och det ser jag inte alls som nåt negativt. Jag har haft ganska stora drömmar för inte så många år sen om att göra nånting annat under min livstid." Han menar också att han kommer att vilja ha kvar sin kontaktperson även om han tar över kontraktet:

Nä men det är nog nån form av trygghet. På det sättet är jag väl nog väldigt, att inte ha tagit ansvar så stora delar av mitt liv. På det sättet är jag väl som Bambi på hal is, att det blir nytt och jag, nä jag vet inte men jag misstänker det i alla fall.

Båda boenderespondenterna upplever alltså att de behöver stöd från sin kontaktperson och upplever sig hjälpta av detta. De beskriver ett behov av någon som "säger till" eller "pushar på" dem på olika sätt. Skau (2007) beskriver att långvarigt klientskap kan verka passiviserande och har en psykologisk inverkan på förmågan att ta ansvar för det egna livet. Intervjupersonerna som bor i Bostad som Grund har länge stått utanför bostadsmarknaden och bott inom den sekundära bostadsmarknaden där de också varit klienter. Flera i personalgruppen betonar dock att deras målsättning är att klienterna skall bli så självständiga som möjligt:

Vi får inte göra klienten beroende av oss. Klienten ska vara självständig, det måste vi alltid ha i minnet eller i skallen. Att klienten ska klara sig på egna fötter och vi måste hjälpa till så att klienten blir självständig. Så att vi får inte vara alltiallo för klienten, göra allt för klienten, vad den vill eller inte vill. Utan det är klientens självständighet som är allra viktigast.

De boende vi intervjuat upplever att boendesituationen fungerar bra. En av våra boenderespondenter beskriver dock att det funnits tillfällen då han upplevt att han betett sig störande:

A det går bra, även om det har skett, a en handfull nätter då jag tagit återfall och det har varit lite liv. Eller inte liv, men jag har haft folk hemma, spelat lite musik... Men jag har pratat lite med grannarna efteråt, när jag träffat dem ute, om de har störts av det. Näe. Det är skitbra grannar rent av. Fastighetsskötaren är dunder. Våldigt tillmötesgående.

De eventuella problem eller störningar i boendet som personalinformatörerna tar upp handlar om bristande städning, obetalda hyror, spring i trapphus eller samlande. I en jämförande studie av Housing First-program i USA tas samma problem upp och därtill även beteendeproblem och bristande personlig hygien (Pearson, Montgomery & Locke 2009).

Som en del av stödet i Bostad som Grund utövar behandlingspersonalen en makt genom att sätta gränser för att lägenheten ska hållas i det skick som hyreslagen föreskriver. Man kan se det som att utöver hyreslagen så reglerar klientskapet och problemidentiteten de förväntningar och krav som skiljer sig från en "vanlig" hyresgäst och en Bostad som Grund-hyresgäst. Vidare anser vi att gränssättningen kan ses som exempel på vad Järvinen och Mik-Meyer (2003) menar med att socialarbetaren ibland beskriver sin kontrollfunktion som ett sätt att hjälpa.

5.4 Kontaktmannskapet

Samtliga personalrespondenter menar att det är väldigt stor skillnad i hur ofta det träffar de personer de är kontaktmän för. Ett vanligt mönster är att det är en tätare kontakt vid inflytt som sedan trappas ner. En personal poängterar att de försöker träffa sina klienter en gång i veckan men att tanken är att besöken ska minska så småningom. Hur tät kontakten är handlar också om vad klienten efterfrågar: "Några som bott på institution länge känner sig ensamma och vill ha mera kontakt och sen så finns det ju de som vill vara självständiga från dag ett. Då motsätter de sig lite kontakten då, när handlandet [av möbler] är över."

En utvärdering av det Housing First-inspirerade bostadsprogrammet H13 visar på det mönster som även Bostad som Grunds personal sett: stödbehovet är ofta störst vid inflytt och kontakten med personal minskar efterhand beroende på hyresgästens behov (Busch-Geertsema 2001).

Flera personalrespondenter beskriver att de i kontaktmannaskapet försöker utgå från hur individen definierar sina behov. En respondent beskriver att detta är en stor förändring från hur de jobbade tidigare:

Där pekar du på en förändring som också skett. Vi kanske gjorde det förut med men det fanns ingen regel som sa att vi liksom skulle göra det. Det var trots allt så att vi ändå var personal och på nåt sätt bestämde. Det är ganska klara riktlinjer för bostad som grund att du börjar med att fråga. Du utgår ifrån vad individen tycker. Då kan det ju vara allt från att 'jag behöver ingen hjälp alls' till att 'jag behöver jättemycket hjälp'.

Samtliga personalrespondenter säger att det stöd de boende främst efterfrågar handlar om vardagliga saker, som skjuts eller telefonsamtal till läkare eller socialsekreterare.

Som vi förstår det blir alla som bor i Bostad som Grund tilldelade en kontaktperson. Den boende har inte möjlighet att välja kontaktperson eller helt välja bort relationen varför det blir lätt att som Billquist och Skårner (2009) kalla kontaktmannaskapet en påtvingad relation. Trots detta så har våra boenderespondenter, i likhet med respondenter i Billquist och Skårners studie (2009), en positiv uppfattning angående kontaktmannaskapet. Kontaktmannaskapet upplevs inte bara som en positiv utan också som en önskad relation; personalrespondenterna upplevde att de flesta klienterna ville ha kontakt med dem som personal. Om vi applicerar Billquist och Skårners begrepp så kan vi se att det därmed råder ett bekräftat kontaktmannaskap. Det bekräftade kontaktmannaskapet innebär att klienten och kontaktmannen har samma positiva uppfattning av relationen samt att samarbetet kring det stödjande arbetet fungerar bra. En sådan relation beskrivs av Billquist och Skårner (2009) som en god bas för förändring. Det bekräftade kontaktmannaskapet speglar också klientens möjlighet till vad Bernler och Johnsson (2001) beskriver som bekräftad makt; alla boende tilldelas en kontaktperson men den boende har möjlighet att bekräfta relationen alternativt utöva motmakt (Foucault 2003). Våra personalrespondenter nämner en hyresgäst som motsätter sig kontaktmannarelationen. Det ej bekräftade kontaktmannaskapet kännetecknas enligt Billquist och Skårner (2009) av att kontaktperson och klient inte uppfattar relationen som ömsesidig varav kontaktmannaskapet främst blir en bas för formellt stöd. I vår studie berättar personalen att de gentemot denna person utövar det ej bekräftade kontaktmannaskapet genom att ringa till klienten.

5.5 Målsättningar

Samtliga av respondenterna i personalgruppen menar att målsättningen med Bostad som Grund är just bostaden. Att individer som inte har möjlighet att få lägenhet på annat sätt ska erbjudas detta och att de sedan ska kunna bo kvar i sina lägenheter. De säger att målet är att hyresgästerna ska vara så självständiga som möjligt och "bo som vilken hyresgäst som helst".

Andra mål som en personalrespondent nämner är att hyresgästerna på sikt skall bli

självförsörjande. En personal beskriver också välmående hyresgäster som ett mål: "En målsättning är ju att kunna ordna upp sitt liv och få ett drägligare liv helt enkelt. Och må så bra man bara kan, så småningom."

Två personalrespondenter uttrycker också önskemål om sysselsättning, gärna i Bostad som Grunds regi för att de boende ska ha något att gå till på dagarna. En respondent säger att visserligen finns det aktivitetshus i Göteborg men att "deras klienter" inte brukar gå dit, respondenten tror att det skulle underlätta om det fanns personal på plats som klienterna redan känner. Järvinen & Mik-Meyer (2003) tar upp hur socialarbetare ofta ser sitt arbete som en neutral kartläggning av klienternas problem och målsättningar. Vi utgår ifrån att kartläggningen färgas av institutionens doxa. Doxa innebär ett värderingssystem som är så implementerat i verksamheten och självklart att det inte diskuteras eller reflekteras över (Järvinen & Mik-Meyer 2003). Det finns personal som uttrycker en önskan om sysselsättning, det framgår dock inte om detta är en önskan från de boendes håll. Detta kan också relateras till klientens objektstatus (Skau 2007). Andra personer värderar vad de som bor inom Bostad som Grund behöver för stöd, oavsett om det är efterfrågat eller ej.

Att hyresgästerna på sikt skall få förstahandskontrakt anser några av personalrespondenterna också vara ett mål. De säger att det dock ännu inte finns tydliga riktlinjer för hur detta ska gå till.

En boenderespondent upplever sina chanser för att kunna ta över lägenheten som stora. Han beskriver att han har bra kontakt med grannar och fastighetsköparen och säger att om inte något väldigt drastiskt händer så tror han att han kommer att få ta över lägenheten. Han beskriver att övergången till förstahandskontrakt kommer att ge trygghet men också rädsla:

För att, om jag skulle, om det liksom skulle kuka ur och jag skulle göra nånting som jag får ångra då. Som jag har gjort tidigare i mitt liv. Den där misslyckandekänslan, jag vet inte, många missbrukare lever nog med det där att inte ha fullföljt eller a, fullföljt sina åtaganden i sitt liv. Ja så känner väl jag också till viss mån.

En annan boenderespondent vet inte riktigt vilken typ av kontrakt han har men poängterar att han absolut vill bo kvar i lägenheten: "Om jag ville flytta till något annat ställe så skulle det bli inom de här. Alltså till lägenhet, men det vette sjutton för här trivs jag. Det är mycket bra här."

Vad gäller hyresgästernas möjligheter att ta över hyreskontrakten är personalinformatörerna osäkra, de berättar att det ännu inte finns något beslut: "Det ligger på stadsledningens bord att bestämma om detta, hur allmännyttan ska agera. Men vi hoppas att vi innan årsskiftet får beslut, svart på vitt, om vi kan rekommendera eller skriva över lägenheten på den personen som bott i den."

En personal berättar om en referensgrupp bestående av bland annat chefer, någon ifrån Fastighetskontoret och en forskare som ska följa upp Bostad som Grund och diskutera huruvida det ska bli möjligt för hyresgästerna att ta över hyreskontrakten. Två personal poängterar också svårigheten att få tillgång till fler lägenheter.

Även om vi i studien primärt utgår ifrån maktrelationen mellan klient/behandlingspersonal blir det här tydligt hur makt ingår som del i alla relationer (Foucault 2003). Även makt inom organisationen samt politikens makt över beslut som påverkar det sociala arbetet och Bostad som Grund. De boende vet inte om de kommer att få förstahandskontrakt och har ingen makt att påverka processen, förutom att "sköta sig". En boenderespondent upplever trots detta att det i princip är klart att han får ta över kontraktet. Inte heller behandlingspersonalen har makten över kontrakten utan hänvisar till högre instanser. Människobehandlande organisationer präglas av anpassning till samhället (Hasenfeld 1983), i detta fall till politiker och tjänstemän och vilket beslut de tar angående hyreskontrakten.

5.6 Minskat missbruk - uttalad målsättning eller doxa?

Ingen av våra personalrespondenter nämner minskat missbruk när vi frågar om Bostad som Grunds målsättning. Några av våra personalinformeranter beskriver dock att boendesituationen och boendets regler är en bra ingång till att arbeta med missbruket.

Jag tycker att det är ett naturligt och bra sätt att jobba på, utgå ifrån den här ganska enkla mallen, 'fungerar jag i en bostad?', 'får jag mina saker gjorda för att kunna bo i en bostad?'. Blir det för rörigt runt omkring mig och ja, det beror på får en naturlig ingång till motiverande samtal och som är lätt att motivera.

En annan personal beskriver förhållningssättet gentemot missbruket på ett liknande sätt:

Vill också säga att, att jag inte tittar på deras missbruk, det kommer ändå fram om de utgör störningar [...] vi får reda på det ändå om de missbrukar droger kan man säga. Och i liten utsträckning kan de göra det. Bara de inte uppträder störande då.

Även en boenderespondent har uppfattat att personalen helst ser en minskning av hans missbruk. Han menar dock att det inte finns något krav på att han måste vara drogfri.

Denna naturliga ingång; att diskutera behovet av minskad droganvändning eftersom det inverkar på den boendes möjligheter att kunna behålla sin lägenhet refererar Tsemberis (2010) till som "harm-reduction" eller skademinskning. Att minskat missbruk inte uttalas som ett tydligt mål men ändå verkar vara något som behandlingspersonalen arbetar med kan ses som ett uttryck för verksamhetens doxa. Denna skademinskande ansats kan också ses som ett exempel på hur en välfärdsinstitution inte är en neutral serviceinstitution som ger hjälp utifrån de behov klienten själv uppger (Järvinen & Mik-Meyer 2003). En personalresponent anger att de boende önskar ett tryggt boende vilket ger personalen anledning att prata om minskat missbruk. Samtidigt kan det diskuteras hur man stöttar den boende att nå målet: ett tryggt boende, om man inte hjälper till att omformulera önskemålet.

Angående personalens mål med minskat missbruk så säger den boende även: "De vet väl knappt själva vad det här projektet ska gå ut på eftersom det är så nytt. Och i grund och botten är det väl ändå politikerna som styr."

Hasenfeld (1983) menar att för att berättiga sin egen existens samt erhålla ekonomisk finansiering så måste människobehandlande organisationer anpassa sig till det omgivande samhällets normer och förväntningar. Det är således så, precis som den

boende uppfattat det, att verksamhetens mål till stor del styrs av politiska beslut. Vi ställer oss frågan om verksamhetens skademinskande ansats är just en sådan grundläggande norm som ger verksamheten existensberättigande. En av våra boenderespondenter beskriver sin upplevelse av att vissa människor ifrågasätter hans rätt till boende utifrån (som vi uppfattar det) hans missbruksproblematik:

Nä men i grund och botten är jag väldigt nöjd ändå, innerst inne. För att leva på gatan, det är ju total misär. Jag menar det är ju inte ens ett värdigt liv. Även om det är många i samhället som kanske inte tycker att vi ska ha ett värdigt liv, utan vi bara är en böld i samhället.

Juhila (2004) beskriver hur vissa grupper av hemlösa ofta kategoriseras negativt och att en vanlig uppfattning är att de inte kan ta ansvar samt till viss del inte förtjänar samhällets hjälp. Vidare är det vanligt att de boende associerar till sin givna (stigmatiserade) identitet men att den inte tas för given av individen utan ifrågasätts och kritiserar (Juhila 2004). I citatet ovan refererar den boende till vad han tror är sin av allmänheten givna identitet, "en böld i samhället". Han fortsätter med att berätta vad han tror att missbruk beror på: "[...] jag tror ändå på filosofin att det är från början en avsaknad av vissa ämnen i hjärnan till att en människa börjar att tillföra sina droger då." Detta kan tolkas som ett sätt att ifrågasätta den tilldelade identiteten.

Att individen till viss del identifierar sig med samhället syn på hemlösa tror vi kan försvåra för "klienten" och den människobehandlande organisationen att få normalisering till stånd. Vi menar att det finns ett glapp mellan Housing Firsts utgångspunkt att bostad är en rättighet och samhällets värderingar - där en vanlig uppfattning att hemlösa inte alltid förtjänar samhällets hjälp. Vi tänker oss att om normen är att det är att det är en mänsklig rättighet att bo, uppfattningen är att hemlösa har rätt till bostad och hemlösa personer istället identifierar sig enligt den uppfattningen så skulle det ge ett ökat utrymme för motmakt. Detta då en bostad kan ses som en rättighet de förvägrats under åren som hemlösa och inte ett uttryck för samhällets goda vilja.

5.7 Genomförandeplanen - behandlingspersonalens, socialtjänstens och den boendes målsättningar

Personalrespondenterna anger att alla boende har en genomförandeplan där målen i planen ska genomsyra arbetet framåt och där uppnådda mål checkas av efterhand. Sedan skiljer sig respondenternas svar när det gäller hur genomförandeplanen tas fram. Tre personalrespondenter menar att planen konstrueras gemensamt av kontaktman, socialtjänsten och hyresgäst och poängterar att målen utformas utifrån hyresgästens önskemål, "allting sker på frivillig basis" säger en personal och en annan säger att

Det är ju tillsammans med de boende utifrån vad den boende har för, vad vi kommer överens om för mål. Jag ska ju inte sitta där och bara trycka in mina intressanta mål som jag tycker att han ska uppnå, som jag jobbar för och inte han så.

En personal menar dock att samtliga parter skall vara ense och att socialtjänstens åsikter inte alltid stämmer överens: "Ibland kan socialtjänsten ha en annan uppfattning, men inte så stor att hela genomförandeplanen skulle kastas omkull bara av den anledningen.

Bara nyansskillnader. När man kommit överens om genomförandeplanen skriver alla under.”

En personalrespondent berättar att genomförandeplanen görs mellan kontaktman och hyresgäst och att socialtjänsten ibland skriver på medan ytterligare en personal menar att socialtjänst och behandlingspersonal nu för tiden jobbar utifrån olika planer: “Nu är det mer att socialtjänsten och klienten har en arbetsplan som de arbetar med och så har vi och klienten en genomförandeplan.”

Kontakten med socialtjänsten skiljer sig åt mellan våra boenderespondenter. En boende berättar i likhet med personalens utsagor att han skrivit en arbetsplan ihop med sin socialsekreterare som han träffar ibland. Han beskriver arbetsplanen som väldigt kortfattad och enkel. Han påpekar att den främst handlade om de planer han då hade gällande exempelvis sysselsättning. Han beskriver vidare att han uppfattade att socialtjänstens huvudsakliga mål med arbetsplanen var att han skulle minska sitt användande av droger. En annan boende säger att han inte har någon kontakt alls med socialtjänsten. Att den ena boende men inte den andre skriver arbetsplan ihop med socialtjänsten kan möjligen förklaras med att det rör sig om olika bistånd. Socialtjänsten betalar ut ett visst bistånd för tillsyn till samtliga som bor inom Bostad som Grund. Arbetsplanen som en boende berättar om kan vara kopplat till bistånd för försörjning.

Samtidigt som personalen betonar att de nerskrivna målsättningarna formas utifrån klientens önskemål så uppfattar vi att även socialsekreteraren har makt att definiera klientens målsättningar. Järvinen (2006) beskriver hur socialarbetare syftar till att förändra den del av klientens individuella handlingsmönster som de definierar som problemet. Vår boenderespondent definierar behovet av sysselsättning som centralt medan dennes socialsekreterare betonar minskad droganvändning som huvudsakligt mål. Detta kan förstås utifrån den människobehandlande organisationens teknologier (Hasenfeld 1983). Socialsekreteraren kategoriserar klienten som missbrukare vilket underbygger den föreslagna målsättningen. Socialsekreteraren arbetar också utifrån den förändrande teknologin (minska missbruk) som är en mycket vanlig strategi i arbete med missbrukare (Hasenfeld 1983; Wiklund 2008). Den förändrande teknologin har ett gott syfte då målet är att öka individens välfärd (Hasenfeld 1983).

5.8 Normalisering – att tränas i att bo

Hansen Löfstrand (2012) skriver att Housing First och Bostad som Grund i paritet med den sekundära bostadsmarknaden präglas av ett synsätt som handlar om att de boende behöver träning i att bo. Personalrespondenterna beskriver i likhet med detta vilka behov en grupp som stått utanför bostadsmarknaden länge kan ha. Exempelvis när det gäller hur mycket man bör städa eller vad som kan störa grannar. En personal säger:

De har ett utanförskap och det liv man lever där har blivit det normala. Det kan vara småsaker som ‘varför tvättar man inte i tvättstugan hela natten? Jag är ju ändå vaken?’ Alltså småsaker tycker man. Sånt som vi tycker är ganska normalt, om tvättstugan ligger i källaren och någon bor ovanför [så tvättar man inte hela natten för det stör]. Men för dem som är vana vid å vara vakna på nätterna gör ju saker på nätterna och då blir det inte normalt.

Personalrespondenterna menar att de allra flesta boende i Bostad som Grund i dagsläget behöver stöd för att de ska kunna bo kvar. Tre personer menar att de boende behöver stöd för att kunna anpassa sig till en omvärld de kanske befunnit sig långt ifrån och nämner normalisering som en del i det stödjande arbetet. En personal säger att det efter en lång tid som bostadslös kan vara svårt att veta vad som krävs av en för att kunna leva upp till hyreslagstiftningens krav och ytterligare en informant menar att man som kontaktperson kan behöva visa på vad som är "normalt".

När människan har varit utan fast boende längre tid, eller det finns folk som aldrig ens har haft det, när man inte är liksom så himla färdig att ta ett boende [...] man (personal) måste styra lite granna. Det kallas alltså normalisering. Vi försöker med pedagogik lära folk att bo, till exempel städa. Det är inte så lätt att förstå hur rent det ska vara egentligen.

Ja man ska ju vara liksom normaliserande, visa på vad som är normalt och sådär. Typ 'det är inte normalt att ha det såhär stökigt' liksom, man får vara lite som en ribba för vad som är normalt.

Personalen har en hållning som korrelerar med det dilemma Pearson, Montgomery och Locke (2009) tar upp; en bostad löser hemlösheten för individen, men den löser inte de problem som inverkar på förmågan att behålla bostaden. En intervjuperson säger:

Ofta är förväntningarna så *stora* när man ska flytta in i en lägenhet. Man tror att allting blir bra då, så att det är nästan som att man 'kom ihåg nu att det enda du har är en lägenhet. Du har en nyckel [...] du kan gå hem till dig', det är vad som har förändrats liksom.

Hasenfeld (1983) beskriver att den människobehandlande organisationen måste förstås utifrån den samhälleliga kontexten när de visar klienten vad som är socialt, kulturellt och moraliskt riktigt. När respondenterna nämner normalisering som en del i arbetet så handlar det alltså till viss del om hur den samhälleliga kontexten reglerar hur klienterna bör vara. Det kan exempelvis handla om vilken grad av störningar som accepteras av grannar. Vi tolkar det som att personalens normaliseringsarbete handlar om att personalen vill få en socialt exkluderad grupp att bli mer inkluderad. Då socialt arbete är individfokuserat (Järvinen & Mik-Meyer 2003) jobbar personalen endast med det de anser att de kan påverka; att anpassa individen.

5.9 Krav på kontakt

Samtliga personalrespondenter uppger att de boende inte har möjlighet att helt avstå kontakt med personalen. Det förklarar dem med att personalen har hyresvärdansvar och behöver kolla att lägenheten är i bra skick. Det uppger att det också handlar om att personalen behöver kunna lämna referenser angående hur hyresgästerna sköter lägenheten.

Personalen upplever att de flesta boende vill ha kontakt med personalen. Några i personalgruppen nämner dock att det finns en person som vill avsäga sig kontakt. Flera personal berättar att man i detta fall löst det genom att ringa till klienten:

Ja jag tror att vi har *en* klient som inte vill ha nån kontakt. Men den där klienten klarar sig väldigt bra, han klarar sig och sköter lägenheten så att vi tycker att det

är helt okej att klienten inte vill bli stämplad som nåt socialfall och inte vill ha någon större kontakt med oss.

Detta stämmer överens med hur Tsemberis och Eisenberg (2000) beskriver Housing First-modellen där kontakt med personalen också är ett krav men att detta skall vara flexibelt och ej villkora boendet. Vi drar slutsatsen att behandlingspersonalen har makten att kräva att de boende har någon form av kontakt med personalen. Det finns dock utrymme för visst motstånd och motmakt (Foucault 2003) hos de boende som vill avsäga sig kontakt då detta inte nödvändigtvis behöver villkora boendet. Då personalen upplever att de flesta boende vill ha kontakt och detta bekräftas av våra boenderespondenter så kan det också ses som ett uttryck för vad Bernler och Johnsson (2001) beskriver som bekräftad makt. Personalen har den formella makten att bestämma att alla boende bör ha någon form av kontakt med personalen men den boende har makt att till viss del styra kontaktrelationen genom att godkänna denna. Samtidigt befinner sig klienten i en beroendeposition till personalen då relationen präglas av ett institutionellt betingat maktförhållande där personalen innehar maktpositionen (Järvinen & Mik-Meyer 2003). Genom att avsäga sig alltför mycket kontakt försvårar hyresgästen sina möjligheter till referenser.

Personalrespondenterna menar också att kravet på kontakt handlar om att Bostad som Grund är biståndsfinansierat och att socialtjänsten därför anser att boende och personal skall ha någon form av kontakt:

Ja, de beviljar ju bistånd och de vill ju ha ut någonting. Vill de att vi ska göra vissa saker så gör vi ju det utifrån de regler som vi har så att säga. De kan ju inte komma med vilka grejer som helst.

En personalrespondent förklarar att eftersom socialtjänsten betalar en tillsynsavgift så kan de tycka att behandlingspersonalen skall "titta till" den boende oftare än kontaktperson och boende själva kommit överens om: "Egentligen kan den boende säga att 'jag vill inte träffa dig' men då har det hänt mig att soc säger redan från början att 'jag skulle vilja att du besöker den här personen lite oftare'." Intervjupersonen har då försökt förklara att det inte är så de jobbar på Bostad som Grund. Efter möte mellan Bostad som Grund och socialtjänstens chefer upplever hon nu att samarbetet fungerar lite bättre.

Detta anser vi speglar socialarbetarens makt som organisatoriskt förankrad (Järvinen 2002) där klientens kontakt regleras utifrån två organisationers önskemål om mängd kontakt. Det beskriver också hur människobehandlande organisationer i vissa fall behöver anpassa sig till andra institutioner då de är beroende av ekonomisk finansiering (Hasenfeld 1983). I detta fall genom att socialtjänsten har viss möjlighet att reglera kontakten mellan personal och boende genom att Bostad som Grund är beroende av socialtjänstens bistånd.

På frågan om någon person i Bostad som Grund skulle klara sig helt utan personalens stöd svarar, efter eftertanke samtliga personalinformeranter att de tror det. Utifrån de skäl som redan beskrivits så har personalen ändå kontakt med dessa så länge deras hyreskontrakt är kopplat till Bostad som Grund. En intervjuperson säger att det nog finns flera som skulle kunna få ett förstahandskontrakt och tre respondenter nämner en person som de tror skulle kunna bo i en vanlig lägenhet nu på en gång:

Jag har en man som jag tror skulle kunna släppas ganska snart. Han har fått ett sånt bra nätverk och fått kontakt med sina pojkar och sin familj. Det har blivit väldigt positivt. Jag tror att det är väldigt avgörande för om man ska kunna släppa; hur man har det runt omkring sig. Det skulle gå, det skulle inte hända någonting faktiskt om jag släppte honom imorgon.

Skau (2007) beskriver hur klientskapet innebär att gå från subjekt- till objektstatus och att objektstatusen medför att individens egenskaper generaliseras. Kanske är det så att de generaliserade förväntningarna i viss mån styr hur arbetet bedrivs genom att alla boende tilldelas en kontaktperson utifrån att de förväntas behöva stöd i sitt boende. Vi upplever dock att den främsta förklaringen till kravet på kontakt beskrivs som en rent formell fråga där socialtjänsten kräver tillsyn i boendet utifrån det bistånd de utbetalar. Detta oavsett om behandlingspersonalen anser att den boende behöver stöd eller ej.

Hasenfeld (1983) skriver att genom att kategorisera klienten på ett visst sätt så förväntas andra människobehandlande organisationer reagera och ge klienten behandling utifrån just den kategorin. Personerna i Bostad som Grund har kategoriserats som hemlösa, kanske till och med "svåraste gruppen av hemlösa" för att referera till Hansen Lofstrand (2012). Den förutfattade meningen att denna kategori behöver stöd återspeglar kravet på kontakt. Frågan är då vad som händer när de som bor inom Bostad som Grund ser ut att varken behöva stöd eller kontakt med personal. Hasenfeld (1983) skriver vidare att individen blir klient genom att anpassas efter organisationens ramar till ett hanterligt format - annars hänvisas man till en annan organisation. Kravet på kontakt även med personer som personalen anser skulle klara sig på egen hand, eller med stöd oavhängigt Bostad som Grund, kan ses som ett sätt att anpassa klienten efter organisationens ramar. Samtidigt menar vi att anpassning av individen i ett redan givet format kan ses som ett sätt att vidmakthålla klientskapet.

5.10 Mer än stöd

Samtliga personalrespondenter påtalar att en del av det stöd som vissa boende kan behöva ska tillgodoses via samhällets andra instanser så som hemtjänst eller hemsjukvård. Dock påpekade några av våra respondenter att detta inte alltid fungerade så bra. En personal menar att det ibland beror på att de boende som kanske behöver hemtjänst inte vill betala för det.

Personalen nämner också att de ser en rad utvecklingsmöjligheter inom organisationen. De behöver bli bättre på att knyta kontakter med övriga delar av samhället för att kunna stödja de boende. Inte bara hemtjänsten och sjukvården utan även med hyresvärdar. De uttrycker önskemål om ett team av arbetsterapeuter, läkare, sjuksköterskor och kuratorer som skall finnas tillgängliga för de boende inom Bostad som Grund. Några personalrespondenter nämner också att de vill utveckla sysselsättningsmöjligheterna för de boende genom att starta ett aktivitetshus.

Forskning (se t.ex. Pearson, Montgomery & Locke 2009; Socialstyrelsen 2010) pekar på att det krävs ett aktivt och flexibelt stöd för att före detta hemlösa ska kunna behålla sin bostad. Våra respondenter pekar på ytterligare faktorer som kan vara nödvändiga eller åtminstone gynnsamma för att man efter lång tid som bostadslös ska kunna behålla sin lägenhet. Personal pekar bland annat på faktorer som sammanhang/nätverk och

sysselsättning.

Även en boenderespondent tar upp vikten av sammanhang för förändring. Han menar att vändpunkten i hans liv inte enbart har med flytten till sin lägenhet att göra utan var en process som började några år innan i samband med att han träffade sin första kärlek:

I kombination med henne, mitt förhållande och att jag har fått en lägenhet, har gjort att jag har mognat. Ja. Och sen så blir det ju knas om man väl frågar sig ‘a men har det hjälpt dig att liksom sluta missbruka?’’, svar: nej. Det har ju inte det, men det har ju avtagit mycket mindre. Men livskvalitén har ju ökat oerhört.

För en vidare integrering i samhället krävs mer än ett eget hyreskontrakt menar Busch-Geertsema (2001). Stödåtgärder inom olika områden som hälsovård, skötsel av hushåll och ekonomi, fritidssysselsättning, sociala kontakter m.m. behöver också vara tillgängliga. Frågan är om detta ska vara en uppgift för personalen i Bostad som Grund. Flera personal har påpekat att målet med kontaktpersonernas arbete är att de i slutändan inte ska behövas. Som våra personalresponder påpekar är det kanske här övriga samhället ska komma in och ta sitt ansvar.

6. Diskussion

De frågor vi sökt svar på handlar om hur stödinsatserna organiseras inom Housing First, vad frivilligt stöd (utformat enligt den boendes önskemål) innebär samt hur boende inom Bostad som Grund uppfattar boendesituationen och det stöd de kan få. Detta utifrån tesen om att de "kroniskt hemlösa" som fått tillgång till hyreskontrakt behöver stöd för att kunna bo kvar (Pearson, Montgomery & Locke 2009; Socialstyrelsen 2010).

I "En fast punkt" skriver Socialstyrelsen (2010) att erbjudandet om (eller kravet på att motta) stöd sker med bestämdhet, det ska dock inte vara ett villkor för att få en bostad. Detta verkar Bostad som Grund ha tagit fasta på. Alla boende förväntas acceptera kontakt med personalen via en kontaktperson. Detta motiveras med att det är en grupp individer som behöver visst stöd för att kunna behålla ett hyreskontrakt. Kontaktmannarelationen är därför inte frivillig men mängden kontakt anpassas efter den boendes önskemål. Den boende ges här utrymme för motmakt genom att avsäga sig stora delar av kontakten, eller bekräftad makt genom att acceptera relationen. Att kontakt inte helt kan avsägas har med hyreskontraktet och socialtjänstens organisering att göra. På uppdrag av socialtjänsten agerar kontaktpersonerna hyresvärdar och får betalt för den tillsyn som socialtjänsten beställt. Den boendes beroendeställning speglas av att de genom att avsäga sig för mycket kontakt försvårar sina möjligheter till referenser.

Både den personal och de boende i Bostad som Grund som vi intervjuat styrker påståendet om att denna grupp av bostadslösa behöver tränas i att bo. Detta beror på att de boende inte haft en lägenhet på länge och på grund av det kanske kan upplevas som störande av grannar och hyresvärd om de bryter mot normer och regler. Det kan också ses som en följd av att en klient har skapats och att samhällliga institutioner formulerat den hemlöses oförmåga att bo, något som klienten rättat sig efter.

Kontaktperson och boende, ibland ihop med socialsekreterare, utformar en genomförandeplan som ska vara vägledande för stödinsatserna. Genomförandeplanen ska utformas i enlighet med den boendes önskemål men här tycks det sociala arbetets doxa också ta sig uttryck; tydligast genom kravet på minskat missbruk. Vårt resultat visar att både socialtjänsten och behandlingspersonalens målsättningar präglas av samhällets värderingar och måste rätta sig efter dessa för sitt existensberättigande. Vidare måste verksamheterna rätta sig efter lagstiftning och riktlinjer, vilket innebär att så länge ett biståndsbeslut från socialtjänsten krävs för att bo inom Bostad som Grund så kommer socialtjänsten behöva ha en arbetsplan ihop med den boende då detta är en förutsättning för biståndet.

Våra boenderespondenter var positiva till sin nuvarande boendesituation och det stöd de erbjöds. De boende ansåg själva att de var i behov av visst stöd från sina kontaktpersoner. Det var främst en av våra boenderespondenter som betonade att han behövde stöd i själva boendesituationen medan den andra boenderespondenten främst efterfrågade mer personligt stöd.

Vår studie visar att "frivilligt" utformade stödinsatser trots allt inte är helt frivilliga utan

utgör ett villkor för bistånd från socialtjänsten och referenser från behandlingspersonal. Dock vet vi utifrån egna erfarenheter att stödet i denna kontext är betydligt mer frivilligt än i vissa andra boendelösningar för personer som kategoriserats som hemlösa. Den tidigare trappstegsmodellen har kritiserats för att vara kontrollerande vilket bland annat möjliggjorts genom specialutformade hyreskontrakt (Sahlin 2005). En stor skillnad är att hyresgästerna inom Bostad som Grund har besittningsrätt samt att personalen beskriver hur de jobbar bort ifrån det institutionstänk som präglat deras tidigare arbetsplats. En boenderespondent beskriver lättnaden över att inte bli kontrollerad och den andra beskriver tryggheten som en stor skillnad jämfört med andra boenden. Vi vill framhålla att ramarna för hur Bostad som Grund bedrivs är så vitt vi kan se ett stort steg framåt vad gäller den boendes integritet och en möjlighet att hantera bostadslösheten. Detta hade kunnat tydliggöras i en jämförande studie mellan Bostad som Grund och andra boenden inom den sekundära bostadsmarknaden. Det är dock väldigt tydligt hur internaliserad makt finns kvar i relation mellan klient och behandlingspersonal. Maktrelationen märks också i förhållande till socialtjänsten och samhället i stort. Vi anser att detta kan påverka den boendes möjlighet att bli mer självständig på ett negativt sätt.

En maktrelation är inte statisk (Foucault 2003). Förhållandet mellan boende och behandlingspersonal är ett ständigt samspel. Dels är det socialarbetarens skapande av klienten men också klientens förstärkning av den givna identiteten som samspelar och förstärker socialarbetarens syn på klienten. Visserligen ligger det i socialarbetarens makt att definiera ”klienten” samtidigt som denne har möjlighet till motmakt genom att ifrågasätta den givna probleidentiteten. Om förutsättningen för att skrivas in i Bostad som Grund är att ta emot stöd kan man se det som att de personer som motsätter sig detta (utövar motmakt) diskvalificerar sig från Bostad som Grund.

Personalinformaterna talar om självständighet som ett mål för klienten inom Bostad som Grund. Klientskapet innebär objektivering, och klientskap medför ofta passivitet och negativa förväntningar på klienten (Skau 2007) varför man bör tala om en re-subjektivering av de boende inom Bostad som Grund. Detta kan sägas vara målet med just Housing First då både forskning och respondenter betonar vikten av att utgå ifrån den boendes önskemål.

Det som definierat målgruppen till Housing First och Bostad som Grund är kronisk hemlöshet. Att både forskning (se t.ex. Busch-Geertsema 2001; Pearson, Montgomery & Locke 2009; Socialstyrelsen 2010) och våra respondenter menar att de boende kan behålla den bostad de erhållit via Housing First program antingen självständigt eller med viss typ av stöd tycker vi visar på hur absurt det är att överhuvudtaget definiera eller tänka i termer av kroniskt hemlösa. Vi ser det som ett upprätthållande av klientrollen som hemlös. När det handlar om äldre personer som inte längre kan bo kvar ensamma i sin lägenhet sätter man in kompensatoriska åtgärder i form av t.ex. hemtjänst eller hemsjukvård. Det är också denna typ av åtgärder våra respondenter eftersöker för att möjliggöra eget boende för de som idag är ”klienter” och tillhör gruppen ”kroniskt hemlösa”. Skillnaden är att hemlösa på många sätt är en stigmatiserad grupp som av vissa anses ovärdiga till samhällets hjälp (Juhila 2004). Housing First står i detta fall för rätten till boende även för denna kategori.

Det är svårt att få klarhet exakt i hur maktförhållandena ser ut men så som vi förstått det genom våra informanter verkar både kontaktperson, övrig behandlingspersonal och

deras chefer, socialtjänsten, Fastighetskontoret och politiker samt riktlinjer från Socialstyrelsen ha möjlighet att påverka hyresgästernas chans till eget hyreskontrakt. Personalen menar att de i personalgruppen tar beslut om vilka hyresgäster som ska skrivas ut och påvisar också den organisatoriska hierarki de verkar i. Utöver personalgruppens beslut diskuteras den möjliga framtiden för Bostad som Grund både i referensgrupper och säkerligen som del av ett ännu större sammanhang.

Efter läsning av litteratur om klientskapande är det lätt att bli väldigt kritiskt till hur samhällets institutioner bidrar till att skapa och upprätthålla ”problemidentiteter”. Detta bör enligt vår mening kontinuerligt reflekteras över av socialarbetarkåren om man vill kunna bryta de nackdelar det innebär att stämplas som klient. Samtidigt, som både personal och boende i vår studie vittnar om, så får man inte glömma att vissa personer både vill ha och behöver stöd. Arbetet bör dock inte styras av generaliserade förväntningar om att alla hemlösa behöver stöd för att kunna bo. Personalen påtalar att en del av det stöd som vissa boende kan behöva ska tillgodoses via samhällets andra instanser. Kanske är sådana mer generella stödinsatser en väg att gå för att bryta den negativa stämpling som klientskapet kan innebära.

Människobehandlande organisationer som Bostad som Grund måste kämpa för sitt berättigande och hävda sig för att kunna leva vidare. Utvecklingen av Bostad som Grund begränsas av bristande tillgång på lägenheter. Det är lätt att föreställa sig hur lägenhetsbristen både i Bostad som Grund och samhället i stort inverkar på de boendes/hyresgästernas möjlighet att få ta över och bli innehavare av ett förstahandskontrakt. Swärd (2009) argumenterar för att hemlöshet främst skall ses som ett strukturellt bostadsproblem som kräver bostadspolitiska lösningar. Om man ser hemlöshet främst som ett strukturellt problem så blir Bostad som Grund berättigande problematiskt: de hjälper hemlösa att få lägenhetskontrakt när orsaken till hemlöshetsproblematiken är just det faktum att det finns för få lägenheter att tillgå. Bostad som Grund syftar i sådana fall till att lösa ett strukturellt problem med individuella åtgärder. Organisationen möter samma strukturella problematik; svårigheten med att få tag på lägenheter.

Avslutningsvis så vill vi lyfta fram att Housing First är ett stort steg framåt utifrån ett klientperspektiv. Individer som varit exkluderade från bostadsmarknaden en länge tid ges möjlighet till en stabil bostad som ger utrymme för ökad integritet. Om man utgår från att bostad är en rättighet så kan man dock fråga sig hur man ska gå vidare för att lösa boendesituationen för resterande 34 000 personer som enligt Socialstyrelsen (2011) är utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden. Hemlösheten som ett bostadspolitiskt strukturellt problem kvarstår.

7. Litteratur

Bernler, G. & Johnsson, L. (2001) *Teori för psykosocialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Billquist, L. & Skårner, A. (2009) *En påtvingad relation? Kontaktmannaskapets utövande och villkor i LVM-vården*. Forskningsrapport nr. 4. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Busch-Geertsema, V. (2001) När hemlösa själva får bestämma – bostäder åt hemlösa. I SOU 2001:95 *Att motverka hemlöshet. En sammanhållen strategi för samhället*. Expert- och forskningsrapporter. Bilagedel. Slutbetänkande från Kommittén för hemlösa.

Foucault, M. (2003) *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag.

Göteborgs stad, Social Resursförvaltning (2012) *Bostad som grund* (elektronisk), Alternativboende i Göteborg.
<<http://www9.goteborg.se/alternativboende/default.asp?MenyID=1&SidID=87>> (2012-02-12).

Hansen Löfstrand, C. (2012) Homelessness as an Incurable Condition? The Medicalization of the Homeless in the Swedish Special Housing Provision. I L. L'Abate, (red.): *Mental Illnesses - Evaluation, Treatments and Implications*. InTech, s.106-126.
<<http://www.intechopen.com/articles/show/title/homelessness-as-an-incurable-condition-the-medicalization-of-the-homeless-in-the-swedish-special-hou>>

Hasenfeld, Y. (1983) *Human service organizations*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, Inc.

Juhila, K. (2004) Talking Back to Stigmatized Identities - Negotiation of Culturally Dominant Categorizations in Interviews with Shelter Residents. *Qualitative Social Work*, 3, 3, s. 259-275.

Järvinen, M. (2002) Hjälpens universum – ett maktperspektiv på mötet mellan klient och system. I A. Meeuwisse & H. Swärd (red): *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.

Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2003) Inledning: At skabe en klient. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (red.): *At skabe en klient - Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. Köpenhamn: Hans Reitzels Förlag.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

- Lindgren, H. (2003) Det dubbla uppdraget. I G. Bernler, L. Cajvert, L. Johnsson & H. Lindgren: *Psykosocialt arbete. Idéer och metoder*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Pearson, C., Montgomery, A-E. & Locke, G. (2009) Housing stability among homeless individuals with serious mental illness participating in Housing First programs. *Journal of Community Psychology*, 37, 3, s. 404–417.
- Repstad, P. (1993) *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sahlin, I. (2005) The staircase of transition - survival through failure. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 18, 2, s. 115-136.
<<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13511610500096400>>
- Sahlin, I. (2007) Den sekundära bostadsmarknadens följder och förändring: En kvantitativ studie. I C. Hansen Löfstrand & M. Nordfeldt (red.): *Bostadslös! Lokal politik och praktik*. (s.30-50.) Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Skau, G.M. (2007) *Mellan makt och hjälp: Om det flertydiga förhållandet mellan klient och hjälpare*. Stockholm: Liber.
- Socialstyrelsen (2010) *En fast punkt - Vägledning om boendelösningar för hemlösa personer*. Stockholm: Socialstyrelsen.
<<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2010/2010-1-20>>
- Socialstyrelsen (2011) *Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 - omfattning och karaktär*. Stockholm: Socialstyrelsen.
<<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-12-8>>
- Swärd, H. (2009) Ett samhällsproblem kräver i första hand samhälleliga lösningar. *Socialmedicinsk tidskrift*, 86, 5, s. 476-479.
- Thomassen, M. (2011) *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning.
- Tsemberis, S. & Eisenberg, RF. (2000) Pathways to Housing: Supported housing for street-dwelling homeless individuals with psychiatric disabilities. *Psychiatric Services*, 51, 4, s. 487-493.
<<http://ps.psychiatryonline.org.ezproxy.ub.gu.se/article.aspx?articleID=84342>>
- Tsemberis, S., Gulcur, L. & Nakae, M. (2004) Housing First, Consumer Choice, and Harm Reduction for Homeless Individuals With a Dual Diagnosis. *American Journal of Public Health*, 94, 4, s. 651-656.
<<http://ajph.aphapublications.org/doi/pdf/10.2105/AJPH.94.4.651>>
- Tsemberis, S. (2010) Housing First: Ending Homelessness, Promoting Recovery, and Reducing Costs. I I. G. Ellen & B. O'Flaherty (red.): *How to house the homeless*. New York: Russel Sage Foundation.

Vetenskapsrådet (2007) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.*

Wiklund, S. (2008) Individ- och familjeomsorgen som vårdaktör på missbruksområdet. I Å. Bergmark, T. Lundström, R. Minas & S. Wiklund: *Socialtjänsten i blickfånget - Organisation, resurser och insatser. Exempel från arbete med barn och ungdom, försörjningsstöd, missbruk.* Stockholm: Natur och Kultur.

Willse, C. (2010) Neo-liberal biopolitics and the invention of chronic homelessness. *Economy and Society*, 39, 2, s. 155-184.
<<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03085141003620139>>

Bilaga 1

Intervjuguide, Behandlingspersonal

Allmänt

Hur länge har du jobbat här?

Utbildning?

Tidigare liknande arbeten?

Bostad som grund

1. Hur skulle du beskriva Bostad som grund? (Vad utmärker?)
 - A) Vad är målsättningen?
 - B) På er hemsida hittade vi en målsättning som var beskriven såhär: "Med individuella insatser vill vi normalisera den enskildes boendesituation." Vad innebär det?
2. Vad finns det för riktlinjer för hur ni ska jobba?
 - A) Hur förhåller du dig till dem?
 - B) Vilka teoretiska perspektiv och/eller metoder arbetar ni utifrån?
 - C) Hur använder du dig av dem?
3. Vilka är det som bor här (målgrupp)?
 - A) Andel män/kvinnor?
 - B) Andel svenskfödda/utlandsfödda?
 - C) Åldrar?
 - D) Andel med missbruk/psykisk ohälsa?
- 4) Vilka krav och regler finns för de boende?
 - A) Finns det några konsekvenser om man bryter mot reglerna?
 - B) Vad är syftet med de krav och regler som finns?
 - C) Kan de boende bli "utskrivna"? Om ja: varför händer det?

Praktiskt arbete

1. På hemsidan står det: "vår utgångspunkt är att ta reda på vad den enskilde själv ser för behov av stöd för att klara av sitt boende och på sikt behålla det." Vad innebär det?
 - A) Hur tar ni reda på vad de enskilda ser för behov?
 - B) Hur går ni vidare?
2. Ni arbetar med kontaktmannaskap, hur organiseras det rent praktiskt?
 - A) Kontinuerliga träffar?
 - B) Handlingsplaner? Hur är de utformade/Vad brukar det stå?
 - C) Dokumentation?
3. Vad är målet med kontaktmannaskapet?
4. Hur arbetar ni med missbruk?
5. Vad har du för kontakt med de övriga boende? (När hur varför?)

- A) Finns det boende som inte har någon kontakt alls med personalen?
 - B) Kan man tacka nej till kontakt?
6. Stöter du på några svårigheter i kontakten med de boende?
- A) Hur (brukar du lösa eller) vilka lösningar finns för detta?

Stöd

1. Vad anser du att de boende behöver för att kunna bo kvar?
 - A) I vilken omfattning behövs stödinsatser?
 - B) Finns det boende som inte behöver stöd?
 - C) Finns det boende som du anser behöver mer stöd än vad ni kan erbjuda?
2. Hur utformas stödinsatserna? (samverkan?)
3. Finns det krav på de boende (ang. stöd, medicinering? behandling?)
 - A) från personalen?
 - B) från socialtjänsten/sjukvård/psykiatri?
4. Efterfrågar de boende något stöd?
 - A) Vilken typ av stöd?
 - B) Kan ni bistå med det efterfrågade stödet?
5. Vilket stöd kan ni mer erbjuda?
 - A) Är det något stöd eller någon hjälp som borde erbjudas men som saknas?
 - B) Vad begränsar?
6. Vad vill man uppnå med de stödinsatser som förekommer?
7. Hur skulle det stödjande arbetet kunna utvecklas?

Övrigt

1. Vad fungerar bra med Bostad som grund?
2. Vad fungera mindre bra med Bostad som grund?
 - A) Brister?
 - B) Vad skulle kunna förbättras?
3. Vad bidrar Bostad som grund med som inte andra kan?
4. Är det något som vi har glömt att fråga om som du vill tillägga?

Bilaga 2

Intervjuguide, Boende

Information om respondenten

- A) Namn
- B) Ålder
- C) Var är du född?
- D) Var bodde du innan du kom till bostad som grund?
- E) Hur länge har du bott här?
- F) Hur fick du reda på verksamheten?
- G) Hur kom du hit?
- H) Hur trivs du i lägenheten?
- I) Hur skulle du beskriva Bostad som grund?
 - a) Vad är bra?
 - b) Vad är mindre bra?

Kontaktperson

1. Vad har du för kontakt med din kontaktperson?
 - A) Hur ofta träffas ni? Vill du ses mer eller mindre än ni gör nu?
 - B) Vad brukar ni göra?
 - C) Vad fungerar bra och dåligt med din kontaktperson?
2. Vad vill du att din kontaktperson ska göra för dig?
3. Har du kontakt med den övriga personalen på Bostad som grund?
4. Upplever du att kontaktpersonen ställer några krav på dig?

Boendesituation

1. Hur trivs du i lägenheten?
2. Vad har du för typ av kontrakt? (Första/andrahand?)
3. Märker du någon skillnad på hur det är att bo här jämfört med var du bott tidigare?
4. Är det något du vill förändra i din boendesituation?

Socialtjänsten

1. Har du kontakt med socialtjänsten?
 - A) Hur funkar det? Bra/Dåligt?
 - B) Har du någon arbetsplan med dem? Vad står det i den? Vad händer om du inte följer den?

Regler

1. Finns det några regler för att få bo här?
 - A) Vilka?
 - B) Vem bestämmer reglerna?

C) Händer det något ifall man skulle bryta mot reglerna?

2. Vad tycker du om reglerna?

Övrigt

1. Är det något som vi har glömt att fråga om som du vill tillägga?

Bilaga 3

Informerat Samtycke

Hej. Vi är två studenter som läser tredje året på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet. Denna termin skriver vi vår c-uppsats. Vi båda arbetar som behandlingsassistenter inom boendeverksamheten i Göteborgs stad, Social Resursförvaltning och tycker att det är intressant att man börjar arbeta på nya sätt. Därför valde vi att skriva om Bostad som grund som inspirerats av "Housing First".

Syftet med intervjun är att ta del av just dina upplevelser och erfarenheter av Bostad som grund. Vi vill med uppsatsen undersöka vilket eventuellt stöd de boende inom Bostad som grund efterfrågar och hur detta tillgodoses. Vi vill också undersöka personalens uppfattning om vilket stöd som behövs.

Vi planerar att genomföra enskilda intervjuer som beräknas ta cirka en timme per person. Vid godkännande kommer vi att spela in intervjuerna för att underlätta vårt eget arbete och en av oss kommer att anteckna. Det insamlade materialet avidentifieras för att så gott det går bevara er anonymitet. Informationen och inspelningen från intervjuerna kommer enbart att användas i vår c-uppsats. Uppsatsen kommer att vara tillgänglig för allmänheten. Deltagandet är frivilligt och ni kan när som helst avbryta intervjun utan att ange orsak.

Tack för att ni ställer upp!
Emma och Matilda

Kontakta oss gärna
Emma Holmström
Matilda Forslund

Handledare under c-uppsatsen
Linda Lane